

Granskningsnämndens rapportserie – rapport nr 27

Mångfald och kvalitet i Sveriges Television

En utvärdering av tillståndsperioden 2007-2009

En undersökning på uppdrag av Granskningsnämnden för radio och TV, genomförd av professor Kent Asp, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet.

Redigering: Christina Jones

Illustration: Jonas Anderson

Omslag: Christoffer Lärkner

Tryck: Elanders

ISSN: 1403-6320

Granskningsnämndens undersökningsverksamhet omfattar även andra studier än av det svenska TV-utbudet. I Granskningsnämndens rapportserie, som inleddes 1998, har tidigare givits ut:

- Svenskt TV-utbud 1997 – Profiljakten
- Den försåtliga kulturrasismen (om främlingsfientlighet i närradion)
- Hur lokal är den lokala radion? (om lokalt präglad innehåll i när-, lokal- och riksradion)
- Svenskt TV-utbud 1998
- Svenska TV-nyheter - en spegling av Sverige och vår omvärld? (om vilka som kommer till tals i TV-nyheterna och vilka områden som tas upp.)
- Svenskt TV-utbud 1999
- Svenskt TV-utbud 2000
- "Dokusåpor - en 'verklighet' för sig?"
- Svenskt TV-utbud 2001
- Mångfald i TV-nyheterna, del 1
- Svenskt TV-utbud 2002
- Vad sänder lokal-TV?
- Svenskt TV-utbud 2003
- Mångfald i TV-nyheterna, del 2
- Den regionala valbevakningen 2002
- Spegling, produktion, mångfald
- Svenskt TV-utbud 2004
- Allmänhetens bedömning av aktualitetsjournalistik i svensk TV 2004
- Vad, varför och vem - anmälningarna till Granskningsnämnden 2002-2004
- Svenskt TV-utbud 2005
- Svenskt TV-utbud 2006
- Mångfald och kvalitet. Public service-TV 1998-2006 - en utvärdering
- Svenskt TV-utbud 2007
- Kommersiell lokalradio - en kartläggning till och med 2007
- Svenskt TV-utbud 2008
- Svenskt TV-utbud 2009
- Mångfald och kvalitet i Sveriges Television. En utvärdering av tillståndsperioden 2007-2009

Granskningsnämndens förord

I enlighet med sitt uppdrag publicerar Granskningsnämnden för radio och TV årligen vetenskapliga undersökningar av programutbudet i radio och TV. Denna undersökning, Mångfald och kvalitet i Sveriges Television – en utvärdering av tillståndspanoden 2007-2009 är en fördjupande och resultatanalyserande rapport med fokus på utvecklingen av SVT:s och UR:s programutbud. I centrum för rapporten står public service-uppdraget och sändningstillståndens villkor. Utgångspunkten är de årliga undersökningar, Svenskt TV-utbud, som Granskningsnämnden publicerar och det material som där presenterats.

Undersökningen utgör ett viktigt led i nämndens uppdrag att förse det allmänna, intressegrupper, liksom allmänheten i stort, med mer övergripande och vetenskapliga rapporter om hur innehållet i radio och TV utvecklar sig i olika avseenden.

Rapporten har genomförts av Institutionen för Journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet under ledning av professor Kent Asp. För de värderingar av hur SVT och UR uppfyllt sina respektive public service-uppdrag – liksom rapportens innehåll i övrigt – svarar Kent Asp helt självständigt.

Stockholm-Globen i juni 2010

Magnus Larsson

Direktör vid Granskningsnämnden för radio och TV

Innehåll

Författarens förord	9
Del I UNDERSÖKNINGEN	11
1 Svenskt TV-utbud 1998-2009	11
2 Undersökningsperioder och tillståndsp perioder	12
3 Programutbudets omfattning	12
3.1 Tablåtid och verklig programtid	13
3.2 Förstasändningar, repriser och återutsändningar	14
Del II UTGÅNGSPUNKTER	17
4 Sändningstillståndet	17
5 Public servicebegreppet	18
6 Grundläggande public servicevärden	18
7 Mångfald och kvalitet	19
7.1 UR	23
8 Samhällsintresset och publikintresset	23
Del III RESULTATEN	25
9 Public servicekrav 1 Information & underhållning	25
10 Public servicekrav 2 Inhemskt & utländskt	29
11 Public servicekrav 3 Hela landet	33
12 Public servicekrav 4 Programmångfalden	34
12.1 Breda och smala kanaler	39
13 Public servicekrav 4 Språket	41
14 Public servicekrav 6 Kulturen	44
15 Public servicekrav 7 Demokratin	48
16 Public servicekrav 8 Särskilda grupper	52
17 SVT24	54
18 Barnkanalen (SVTB)	56
19 Kunskapskanalen (KK)	57
20 UR	60
Del IV SLUTSATSER	63
21 Jämförelser som måttstock	63
22 ”...ett mångsidigt programutbud”	64
23 ”...av hög kvalitet”	66
24 En samlad bedömning	69
24.1 Sveriges Television	69
24.2 UR	70

Författarens förord

Rapporten *Mångfald och kvalitet i Sveriges Television. En utvärdering av tillståndsperioden 2007-2009* utgör ett led i Granskningsnämndens för radio och tv uppdrag att följa och rapportera om hur programutbudet i svensk television utvecklas. Syftet med undersökningarna är att skapa återkommande, systematiska och långsiktiga vetenskapliga studier av utbudet i svensk TV.

Denna utvärderande rapport analyserar programutbudets utveckling i SVT och UR i ett public serviceperspektiv. Undersökningen görs med utgångspunkt ifrån de villkor och bestämmelser som anges i programföretagens sändnings-tillstånd för perioden 2007-2009. Den tidigare utvärderingen omfattade tillståndsperioderna under åren 1998-2006 (Grn:s rapportserie nr 22).

Undersökningen genomförs av undertecknad med hjälp av projektassistent Christina Jones. Hon har medverkat i samtliga tolv undersökningar och svarat för allt kodningsarbete och all databearbetning. Jones står även för redigeringen av rapporten.

Göteborg i maj 2010

Kent Asp
professor

Del I UNDERSÖKNINGEN

Undersökningarna om svenskt tv-utbud utgör ett led i Granskningsnämndens uppdrag att följa och rapportera om hur programutbudet i svensk television utvecklas. Syftet med den föreliggande undersökningen är att i ett jämförande perspektiv utvärdera Sveriges Televisions och UR:s programutbud under tillståndsperioden 2007-2009.

Programutbudet under tillståndsperioden granskas med utgångspunkt ifrån de villkor och bestämmelser som anges i SVT:s och UR:s sändningstillstånd. Det handlar inte om en formell prövning huruvida programföretagen uppfyller de krav som ställs utan resultaten är i första hand tänkta att ge underlag för diskussion och slutsatser om programutbudet nått upp till de krav som ställs i sändningstillstånden.

I denna del presenteras kortfattat undersökningens tillvägagångssätt, hur tillståndsperioder och undersökningsperioder förhåller sig till varandra, och en översiktlig beskrivning av tv-kanalernas programutbud. För en mer ingående beskrivning hänvisas till årsrapporterna.

1 Svenskt TV-utbud 1998-2009

Syftet med Granskningsnämndens utbudsundersökningar (redovisade i tolv årsrapporter) är att med vetenskapliga metoder systematiskt och återkommande beskriva och analysera hur programutbudet i svensk television utvecklas. Från och med 2005 redovisas resultaten i två olika rapporter: en statistikredovisande årsrapport och en utvärderande rapport.

Undersökningarna av programutbudet utgår ifrån vad som anges i tv-kanalernas egna programtablåer och bygger på ett urval av 17 veckor, dvs ungefär en tredjedel av det totala programutbudet under ett år. Programmens innehåll undersöks alltså endast med utgångspunkt ifrån det som framgår av kanalernas egen programinformation. Det är ett tillvägagångssätt som gör det möjligt att med begränsade resurser undersöka en mycket stor andel av det totala programutbudet i ett stort antal tv-kanaler. Utbudet i SVT1, SVT2, UR, TV4, TV3, Kanal 5, ZTV/TV6 och TV8 har analyserats under samtliga undersökningsår. Från och med 2005 ingår också SVT24, Barnkanalen, Kunskapskanalen, TV4 Plus och ZTV har ersatts av TV6.

Samtliga undersökningar är gjorda efter samma grundläggande principer, med samma metod och klassificeringsschema. Resultaten är därför helt jämförbara över tid och mellan olika tv-kanaler. Liksom i de flesta svenska och utländska vetenskapliga studier av televisionens programutbud utgör information-underhållning den grundläggande dimensionen i klassificeringen av utbudet. Sammantaget klassificeras utbudet i 19 olika programområden och 147 programtyper (2009). Under årens lopp har ett antal nya programtyper tillkommit, bland annat olika typer av sk verklighetsunderhållning.

Utbudet har också i relevanta fall klassificerats med utgångspunkt ifrån den målgrupp programmen i första hand vänder sig till: barn, ungdomar, etniska grupper och om det är särskilt anpassat till människor med funktionshinder. UR:s programutbud klassificeras i särskild ordning.

2 Undersökningsperioder och tillståndsperioder

Programutbudet i SVT och UR granskas med utgångspunkt ifrån de villkor och krav som anges i sändningstillståndet under perioden 2007-2009. Utbudet under tillståndsperioden jämförs med programutbudet under två tidigare treårsperioder i syfte att se hur utbudet utvecklas över tid.

Sändningstillståndet för 2007-2009 skiljer sig framför allt i tydlighet och formuleringar från tidigare tillstånd, men inte på något avgörande sätt från tidigare tillstånd när det gäller det som här kallas grundläggande public servicevärden. Jag har därför valt att genomgående jämföra tillståndsperioden 2007-2009, inte med tidigare formella tillståndsperioder, utan med resultaten för de två föregående treårsperioderna (2001-2003 och 2004-2006). SVT och UR har nämligen haft sändningstillstånd som gällt under olika långa tillståndsperioder. Det ger en mer åskådlig bild av den utveckling som ägt rum.

Utbudet i SVT under tillståndsperioden och tidigare perioder jämförs i vissa sammanhang också med hur utbudet förhåller sig till utbudet i kommersiella tv-kanaler (TV3, TV4 och Kanal 5).

3 Programutbudets omfattning

Utbudet i SVT:s två huvudkanaler SVT1 och SVT2 har varierat något under nioårsperioden, men trenden går mot ett ökat programutbud. Under den första treårsperioden (2001-2003) uppgick utbudet till i genomsnitt 174 timmar per vecka och under den tredje treårsperioden (2007-2009) till i genomsnitt 194 timmar. Det innebär en ökning med 20 timmar eller med 11 procent. I tabell 3.1 och 3.3 avser förändringen skillnaden mellan den första treårsperioden (01-03) och tillståndsperioden (07-09). *I den utvärderande delen av rapporten avser dock alla tidsjämförelser skillnaden mellan tillståndsperioden och närmast föregående treårsperiod (2004-2006).*

Tabell 3.1 Programutbudets omfattning - utvecklingen 2001-2009 (snittantal tim/vecka).

	2001- 2003	2004- 2006	2007- 2009	Förändring	
				i tim	i %
SVT1+2	174	185	194	+20	+11%
SVT½	87	93	97	–	–
TV4	135	157	160	+25	+19%
TV3	152	155	155	+3	+2%
Kanal 5	148	156	162	+14	+9%
Totalt	609	653	671	+62	+10%

I tabell 3.2 redovisas programutbudets omfattning i SVT:s olika sändningskanaler under 2007-2009. SVTvux står för SVT:s utbud i SVT1+2, SVT24 och SVT:s andel i Kunskapskanalen (KKsvt). Omfattningen av UR:s tv-utbud i SVT (URsvt) och i Kunskapskanalen (URkk) redovisas också.

Tabell 3.2 Programutbudets omfattning i SVT och UR-utvecklingen 2007-2009 (snittantal tim/vecka).

SVT	2007	2008	2009	2007-2009
SVT1+2	185	199	199	194
SVT24	118	97	115	110
SVTB	79	89	102	90
KK	38	39	35	37
KK svt	18	19	20	19
<i>SVT totalt</i>	<i>400</i>	<i>404</i>	<i>436</i>	<i>413</i>
<i>SVT vux</i>	<i>321</i>	<i>315</i>	<i>334</i>	<i>323</i>
UR	2007	2008	2009	2007-2009
UR svt	14	10	13	12
UR kk	20	20	15	18
UR totalt	34	30	28	31

Utbudet i SVT är förhållandevis stabilt under tillståndsperiodens tre år, med undantag för utbudet i Barnkanalen (SVTB) som ökar med nästan 30 procent. SVT-familjens kanaler sände under 2009 sammantaget i genomsnitt 436 timmar/vecka och UR totalt 28 timmar/vecka. UR:s utbud (i televisionen) minskar något under perioden.

3.1 Tablåtid och verklig programtid

I ett avseende haltar alla jämförelser mellan SVT:s kanaler och de kommersiella kanalerna. Det gäller när jämförelser görs i programtid. Samtliga resultat i tabell 3.1 och i kommande figurer och tabeller avser tablåtid, det vill säga den tid som anges i tv-kanalernas programtablåer. Det är alltså inte den verkliga programtiden, utan tiden inkluderar både reklam och tv-kanalernas egen programinformation.

Under de första åren var det möjligt att med hjälp av uppgifter från MMS mäta den verkliga programtiden både för SVT och TV4 eftersom det var möjligt att fastställa tiden för den reklam/programinformation som sändes mellan programmen. Däremot inte den reklam som sändes inom ett program. När TV4 år 2002 tilläts bryta pågående program för reklam var det alltså inte längre möjligt att direkt jämföra SVT och TV4 med hjälp av uppgifterna från MMS. I de senaste årens rapporter har därför resultaten enbart redovisats i tablåtid.

Skillnaden mellan tablåtid och verklig programtid bör hållas i åtanke i de fall då SVT jämförs med reklamkanaler. Jämförelser grundade på resultat som redovisas i procentandelar påverkas i princip inte. Däremot påverkas jämförelser mellan resultat som anges i absoluta tal (som i tabell 3.1), eftersom den tid som anges för utbudet i kommersiella kanaler innefattar ca 20-25 procent reklam och programinformation. Programinformationen i SVT uppgår till ca 4-5 procent.

En enkel tumregel är därför att man vid jämförelser mellan SVT och TV4 eller andra reklamkanaler drar ifrån ungefär 20 procent av den programtid som anges för de senare.

3.2 Förstasändningar, repriser och återutsändningar

Samtliga resultat i rapporten redovisas inklusive repriser och återutsändningar. Det kan diskuteras, men det finns starka skäl till att inkludera allt utbud även om det handlar om servicerepriser eller program som sänts i kanalen ännu tidigare, kanske flera år tidigare.

Tabell 3.3 Förstasändningar, servicerepriser och återutsändningar i SVT1 och SVT2 (procent, tim/vecka)

SVT 1+2	Procentandel				Timmar/vecka			
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring
Förstasändningar	65	65	66	+1%	113	121	128	+15
Servicerepriser	27	26	29	+2%	47	48	56	+9
Återutsändningar	8	9	5	-3%	14	16	10	-4
	100	100	100		174	185	194	+20

I tabell 3.3 ges en översikt över andelen förstasändningar, servicerepriser (repris inom 14 dagar) och andelen återutsändningar i SVT1+2.

I SVT1+2 utgör ca två tredjedelar förstasändningar, drygt en fjärdedel av servicerepriser och en mindre del av utbudet utgörs av återutsändningar. Det är ett mönster som är stabilt och förändras lite år från år. Men även om andelen förstasändningar är densamma ökar förstasändningarna räknat i absoluta tal – ca 15 timmar per vecka.

I tabell 3.4 redovisas andelen förstasändningar i SVT och UR under tillståndspanoroden 2007-2009. I samtliga SVT-kanaler minskar andelen förstasändningar. Det gäller särskilt i SVT24 och Kunskapskanalen. I UR ökar däremot andelen något. Uppgifterna för Barnkanalen är mycket osäkra. Sedan 2009 ger SVTB inga uppgifter.

Tabell 3.4 Förstasändningar i SVT och UR - utvecklingen 2007-2009 (andelar i procent).

	2007	2008	2009	2007-2009
SVT1+2	67	70	61	66
SVT24	88	68	67	74
SVTB	76	79	-	-
KK	41	26	19	29
UR svt	56	53	60	56

Även om det är rimligt att inkludera repriser och återutsändningar kan det i en del fall finnas behov av att mer ingående särskåda resultaten och enbart se till tv-kanalernas förstasändningar. Det gäller särskilt om det finns systematiska skillnader i repriseringen av olika programtyper. Nyhetssändningar är en programtyp som i princip inte repriseras även om det kan förekomma

(Kulturnyheterna i SVT sänds exempelvis i repris på sen kväll). De långfilmer som förekommer i programtablåerna har ofta sänts tidigare och räknas därför som återutsändningar (även om det inte alltid sägs i programinformationen).

Andelen servicerepriser är betydligt högre för vissa programtyper i SVT än för andra. Det gäller särskilt det svenska faktautbudet, svenska samhällsprogram och kulturprogram. Nästan 60 procent utgörs av servicerepriser. Det innebär att dessa program ofta ges i snabbpris två gånger. Detsamma gäller i nästan samma utsträckning för svenska tv-serier och för svenska nöjesprogram. De resultat som redovisas för dessa typer av program består alltså endast till mindre än hälften av förstasändningar.

Del II UTGÅNGSPUNKTER

En granskning i vilken utsträckning programföretagens utbud uppfyller de krav som ställs på innehållet i sändningstillstånden kräver att de värden och normer som granskningen utgår ifrån klargörs. Det är sedan avståndet mellan uppställda normer och faktiskt programutbud som avgör i vilken utsträckning kraven uppfylls. Ju mindre avstånd mellan ideal och verklighet, desto bättre är programutbudet sett i ett public serviceperspektiv.

4 Sändningstillståndet

Programutbudet i SVT granskas med utgångspunkt ifrån de villkor och krav som anges i sändningstillståndet för perioden 2007-2009. Sändningstillståndet för 2007-2009 skiljer sig från tidigare tillstånd framför allt i tydlighet och formuleringar. Kraven formuleras mer i måltermer än tidigare och uttryck som föreskriver ”mer än tidigare” och ”skall ökas” förekommer inte. I ton kan det uppfattas som mindre föreskrivande än tidigare tillstånd, men tillstånden skiljer sig inte åt när det gäller det som kan kallas för grundläggande public servicevärden.

Granskningen av SVT:s programutbud under tillståndsperioden 2007-2009 utgår därför ifrån samma analysmodell som låg till grund för utvärderingen av perioden 1998-2006 Mångfald och kvalitet - public service-TV 1998-2006 - en utvärdering. Analysmodellen utgör dock ingen ”avskrift” av de villkor och bestämmelser som anges i sändningstillstånden utan är en teoretisk konstruktion från min sida med utgångspunkt ifrån sändningstillstånden, men också från offentliga utredningar och den vetenskapliga litteraturen på området. Eftersom samma grundläggande public servicekrav har ställts på SVT under de tolv år som undersökts (1998-2009) innebär det att jämförelser av SVT:s utbud över tid, mellan olika tillståndsperioder, blir relevanta i ett utvärderingsperspektiv.

I sändningstillståndet sägs att (programföretaget) Sveriges Television ”skall samtidigt sända SVT1 och SVT2 samt två ytterligare programtjänster”. De senare ”skall skilja sig såväl från varandra som från SVT1 och SVT2” (1§). De krav som ställs gäller sålunda såväl programutbudet i SVT1 och SVT2 som programutbudet i SVT24, Kunskapskanalen och SVTB (Barnkanalen). En utvärdering kan alltså antingen avse SVT:s sändningskanaler var för sig eller SVT:s samlade programutbud.

Vad som skall utvärderas är varken självklart eller oproblematiskt. Rent teoretiskt kan exempelvis smala samhällsprogram läggas i någon av ”programtjänsterna” (med få tittare), samtidigt som de helt saknas i huvudkanalerna SVT1 och SVT2 (med många tittare). De public servicekrav som ställs kan sålunda anses vara uppfyllda om man ser till SVT:s samlade programutbud, men framstå som tveksamt eller irrelevant utifrån andra utgångspunkter. Detta innebär att det i vissa fall är rimligt att uttala sig om SVT:s samlade programutbud uppfyller de krav som ställs, i andra fall om enskilda sändningskanaler, och i ytterligare andra fall är det rimligt att i första hand ta fasta på det programutbud som sänds i SVT:s huvudkanaler – SVT1 och SVT2.

TV3 och Kanal 5 har brittiska tillstånd under Ofcom och TV4 har inget sändningstillstånd som ställer särskilda public servicekrav på programinnehållet (dock ställs krav på nyhetssändningar, på tillgänglighet och textning). TV4 hade till och med januari 2008 sändningstillstånd som i vissa avseenden ställde liknande krav på programinnehållet som för SVT, men med förbehållet att kraven skulle uppfyllas ”inom ramen för de kommersiella villkor företaget har att följa”. (TV4:s sändningstillstånd utifrån ett public serviceperspektiv diskuterades i föregående utvärderingsrapport (nr 22, s 22 ff).

5 Public servicebegreppet

Vad public service står för råder det delade meningar om. Det gäller både om man ser till den vetenskapliga debatten om vad public service faktiskt *är* eller om man ser till den politiska debatten om vad public service *bör* vara.

Public service ses inte här primärt som ett vetenskapligt eller juridiskt begrepp utan ett kulturpolitiskt begrepp som i ett öppet diskuterande samhälle under olika tider kan omförhandlas och ha olika innebörder – och också enligt min uppfattning tjänar på att ha olika innebörder. Det finns därför inget sant eller riktigt public servicebegrepp. Begrepp är varken sanna eller falska, endast mer eller mindre fruktbara.

Ett sätt att närma sig public servicebegreppet är att urskilja ett antal grundläggande värden eller ideal som public servicetanken står för. I den vetenskapliga litteraturen, i offentliga utredningar, i den allmänna mediedebatten kan på så sätt olika uppfattningar om vad som är särskilt utmärkande för public servicetanken urskiljas. För den föreliggande analysen är helt naturligt programföretagens sändningstillstånd den mest centrala normkällan. Det som sägs i sändningstillstånden fångar dessutom enligt min uppfattning det mest väsentliga i public servicetanken.

Det resonemang som förs på de närmast följande sidorna utgår ifrån det sändningstillstånd som gällt för SVT under perioden 2007-2009 (och, som nämndes ovan, skiljer sig något i formuleringar från tidigare tillstånd).

6 Grundläggande public servicevärden

Sveriges Television har i uppgift ”att bedriva TV-verksamhet i allmänhetens tjänst”. I sändningstillstånden anges de villkor och bestämmelser som är förenade med fullgörandet av denna uppgift.

Två huvudtyper av villkor kan urskiljas i sändningstillstånden.

Den första typen avser villkor eller bestämmelser som gäller för hur *verksamheten* skall utövas. De är inte föremål för undersökning här eftersom det är programinnehållet som står i fokus, men det kan ändå finnas anledning till att kort beröra de bestämmelser som är relevanta i ett public serviceperspektiv. Tre grundläggande verksamhetsvillkor kan urskiljas.

Det *första* villkoret gäller programföretagets oberoende; ”verksamheten skall präglas av oberoende och stark integritet och bedrivs självständigt i förhållande till såväl staten som olika ekonomiska, politiska och andra intressen och maktsfärer i samhället”. Det kan sägas utgöra själva grundförutsättningen för en television i ”allmänhetens tjänst”.

Ett *andra* grundläggande public servicevärde som är kopplat till hur verksamheten skall bedrivas är att sändningarna skall vara tillgängliga för alla; SVT skall ”sända televisionsprogram i hela landet”. Och ett *tredje* verksamhetsvillkor avser kraven på saklighet och opartiskhet; ”sändningsrätten skall utövas opartiskt och sakligt”.

Den andra huvudtypen av villkor och bestämmelser avser *programinnehållet*.

”SVT skall erbjuda ett mångsidigt programutbud som omfattar allt från det breda anslaget till mer särpräglade programtyper. Hög kvalitet och nyskapande form och innehåll skall utmärka programverksamheten.” (7§) Det kan sägas vara sändningstillståndens portalparagraf när det gäller villkoren för programinnehållet. ”Mångfald” och ”kvalitet” kan därför sägas vara de två grundläggande public servicevärden som gäller för programutbudet.

7 Mångfald och kvalitet

Mångfald är ett mångtydigt och svårhanterligt begrepp och tillhör mediepolitikens mest utslitna honnörsord. Det hänger naturligtvis samman med att mångfald och pluralism är djupt rotat i en demokratisk idétradition och det som demokratin som styrelseform i stor utsträckning vilar på.

Medier kan i princip *bidra* till mångfalden i ett samhälle på tre sätt: de kan i sitt utbud (på ett mer eller mindre framgångsrikt sätt) *spegla* den mångfald som finns genom att rapportera om de olikheter som existerar i ett samhälle, de kan som arena *ge plats* för den mångfald av åsikter som finns i ett samhälle och de kan bidra till mångfalden genom att *erbjuda* sin publik ett varierat utbud.

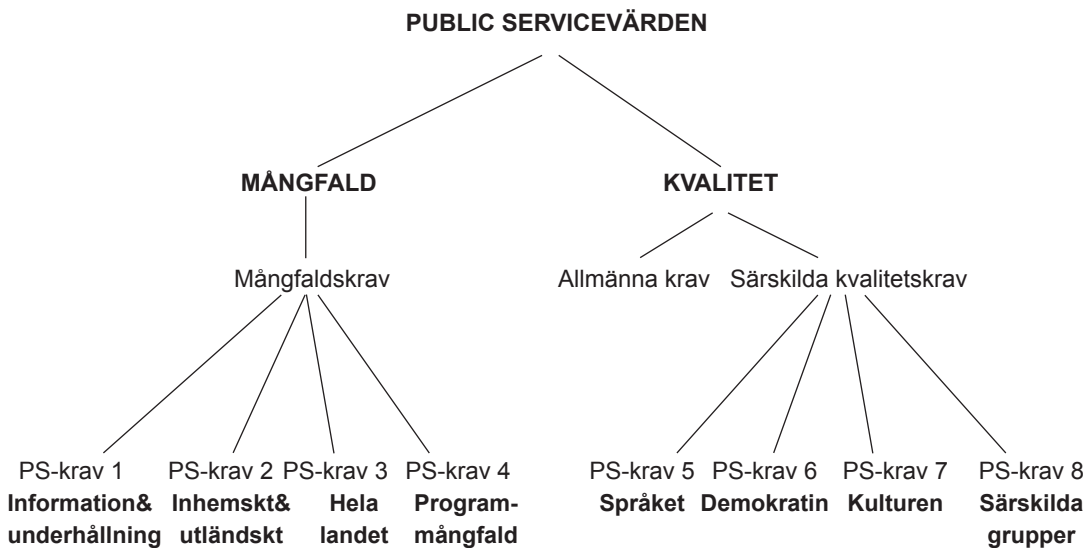
Mediemångfalden har många ansikten och kan därför också *avläsas* på olika sätt. Det kan gälla i vilken utsträckning *produktionen* eller *konsumtionen* av utbudet präglas av mångfald eller som här om *innehållet* präglas av mångfald. Och den mångfald som existerar i medieutbudet kan avläsas inom olika tidsrymder (en viss bestämd tv-kväll, under en månad eller som här under flera år) och på olika nivåer (utbudet inom en enskild tv-kanal, den mångfald som råder mellan olika kanaler och mångfalden i utbudet i sin helhet, inom olika programgenrer eller mångfalden i enskilda program).

Vilka mångfaldskrav kan då med utgångspunkt ifrån sändningstillstånden ställas på Sveriges Televisions programutbud – sett i ett public serviceperspektiv?

Sändningstillstånden ger en viss vägledning genom en allmänt formulerad bestämmelse om att ”programmen skall utformas så att de genom tillgänglighet och mångsidighet tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet” (7§).

Vad som avses med ”skiftande förutsättningar och intressen” preciseras inte närmare, men det ligger nära till hands att tolka formuleringen som att programutbudet i sin helhet skall vara angeläget för alla – att SVT skall erbjuda sina tittare, nyheter och fakta, men också gestaltande program, underhållning och förströelse. Det vill säga att SVT skall vara det som brukar kallas för en bred public servicekanal. Det som närmast motsvarar detta mångfaldskrav kallar jag *Information&underhållning* (se figur 7.1).

Figur 7.1 Två grundläggande publicservice-värden och åtta publicservice-krav.

Sett i ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om hur starkt programföretaget prioriterar det informationsinriktade programutbudet. Dels visad genom den *ställning* som nyheter och fakta intar i förhållande till det underhållningsinriktade programutbudet, dels visad genom den *omfattning* det informationsinriktade programutbudet har räknat i timmar och minuter.

Det andra mångfaldskravet kallar jag för *Inhemskt&utländskt*. Det är ett krav som inte är lika uppmärksammat i debatten som frågan om public service skall erbjuda ett brett eller ett smalt programutbud. Kravet tar fasta på att ett mångsidigt utbud både skall bestå av program som producerats i det egna landet och program från andra länder.

Ett värnande av en nationell tv-produktion och en nationell identitet gentemot ett ensidigt utländskt tv-utbud utgör ett centralt inslag i public servicetanken. I sändningstillstånden finns inte detta mångfaldskrav uttalat lika explicit som i radio- och tv-lagen där det (sedan inträdet i EU) anges att minst 50 procent av programinnehållet i tv-kanaler med sändningstillstånd skall ha europeiskt ursprung.

I ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om i vilken utsträckning programföretaget prioriterar det inhemska programutbudet men också vilken mångfald det utländska programutbudet uppvisar. I det förra fallet visad genom den *ställning* som det svenska programutbudet intar i förhållande till det utländska programutbudet och den *omfattning* det svenskproducerade programutbudet har i programtid. I det senare fallet visad genom den mångfald det utländska programutbudet uppvisar.

Det tredje mångfaldskravet kallar jag *Hela landet*. Det finns explicit angivet i SVT:s sändningstillstånd: ”programutbudet skall spegla förhållanden i hela landet” (7§). Kravet måste anses grundläggande för en tv i (hela) allmänhetens tjänst och är därför oproblematiskt som public servicekrav. Ur undersökningssynpunkt är det mera problematiskt eftersom det förutsätter

en mer ingående analys av programmens innehåll än vad en undersökning av tv-kanalernas programtablåer medger. Huruvida SVT uppfyller det tredje mångfaldskravet på att ”spegla hela landet” kan därför inte besvaras i denna undersökning.

Det fjärde mångfaldskravet tar fasta på att utbudet i sin helhet skall innehålla många olika typer av program eller programgenrer. Jag kallar kravet *Programmångfald*. I ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om att programföretaget skall erbjuda tittarna en genremässig *bredd* i utbudet i sin helhet, men också en bredd inom olika programområden. Dels visad genom att utbudet innehåller många olika typer av program, dels visad genom ett utbud som uppvisar stor *variation*. Kravet har sin grund i det som sägs i 7§ om ”mångsidighet” och ”skiftande förutsättningar och intressen”.

Kvalitet är om möjligt ett ännu mer svårhanterligt begrepp än mångfald. Särskilt som mångsidighet också kan ses en kvalitetsegenskap. Men som jag tidigare berört hanterar jag i detta sammanhang inte begreppen public service, mångsidighet och kvalitet primärt som vetenskapliga begrepp utan snarast som kulturpolitiska begrepp vilka jag inom sändningstillståndens kontext har att förhålla mig till.

I sändningstillstånden ställs kravet på hög kvalitet på utbudet i sin helhet – ”hög kvalitet och nyskapande form och innehåll skall utmärka programverksamheten” – utan att det närmare preciseras. Det finns därför skäl att skilja på detta ”allmänt” formulerade kvalitetskrav som antas utmärka ett public serviceföretags programutbud, från de kvalitetskrav, som gäller för de programområden som särskilt omnämns i sändningstillstånden och där public serviceföretagen tilldelas ett ”särskilt” ansvar.

De allmänna kvalitetskraven på programinnehållet i public service berörs inte i denna undersökning (de representeras i figur 7.1 med beteckningen *allmänna public-servicekrav*) eftersom det kräver en annan typ av utvärdering, men också därför att det i sändningstillstånden (av goda skäl) inte närmare anges vad som allmänt sett avses med hög kvalitet och nyskapande.

Debatten om vad public service ”egentligen” står för handlar ofta just om dessa allmänna kvalitetskrav - det som skiljer public service-tv från kommersiell television. Det kan gälla allt ifrån språkvård och god teknisk kvalitet till det som BBC:s förgrundsfigur Lord Reith förde fram som kungstanken bakom public service: ”to make the good popular and the popular good” (att göra det som är bra populärt, och det som är populärt bra).

Det är däremot möjligt att undersöka huruvida SVT uppfyller sändningstillståndens krav på hög kvalitet när det gäller de programområden som public service-tv har ett särskilt ansvar för – det som kan sägas utgöra public serviceverksamhetens *kärnområden*.

I sändningstillstånden kan särskilda kvalitetskrav urskiljas för fyra kärnområden.

Det första kärnområdet där ett särskilt ansvar ställs på SVT kallar jag *Språket*, vilket innebär att ”SVT har ett särskilt ansvar för det svenska språket och dess ställning i samhället och skall tillhandahålla ett mångsidigt utbud

av program av hög kvalitet på svenska språket” (7§). Även om *Språket* som public servicekrav kan tyckas ligga nära mångfaldskravet *Inhemskt-Utländskt* handlar det om två olika saker. Det senare handlar om mångfald när det gäller tv-produktionens ursprung, medan det förra handlar om kvalitet i programutbudet när det gäller att tillvarata de möjligheter som det svenska språket ger.

I ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om hur starkt programföretagen prioriterar program på svenska inom olika programområden. Dels visad genom den *ställning* program på det svenska språket har i programutbudets olika genrer, dels visad genom den *omfattning* det svenskspråkiga programutbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

Det andra kärnområdet där SVT tilldelas ett särskilt ansvar kallar jag för *Demokratin*. I sändningstillståndet heter det bland annat att ”SVT skall beakta programverksamhetens betydelse för den fria åsiktsbildningen och utrymme skall ges åt en mångfald åsikter och meningsinriktningar” (7§). Bland de krav som ställs märks i första hand att ”SVT skall meddela nyheter, stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden och därvid ge den allsidiga information som medborgarna behöver för att vara orienterade och ta ställning i samhälls- och kulturfrågor” och att ”SVT skall granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna samt spegla verksamheten inom sådana organ och inom andra maktsfärer” (9§).

I ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om hur starkt programföretagen prioriterar de programområden som kan antas ha stor betydelse för den svenska demokratin och för tittarnas möjligheter att fungera som välorienterade medborgare. Dels visad genom den *ställning* som det samhällsorienterande utbudet intar i förhållande till andra programområden och det totala programutbudet, dels visad genom den *omfattning* utbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

Det tredje kärnområdet där ett särskilt ansvar ställs på public service kallar jag *Kulturen*, vilket innebär att ”SVT skall erbjuda ett mångsidigt kulturutbud av hög kvalitet” (10§). Bland annat heter det att ”en viktig del är att spegla de många olika kulturer och kulturyttringar som finns i Sverige” och att SVT skall bevaka, spegla och kritiskt granska händelser i Sverige och i andra länder på kulturlivets olika områden.

I ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om hur starkt ”kulturområdet” prioriteras i programföretagens programutbud. Dels visad genom den *ställning* som kulturområdet intar i förhållande till andra programområden och det totala programutbudet, dels visad genom den *omfattning* kulturutbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

Det fjärde kärnområdet där public serviceföretagen har ett särskilt ansvar kallar jag *Särskilda grupper*. Det handlar om krav på att tre olika gruppers behov skall tillgodoses: *barn och ungdomar*, *funktionshindrade* samt *språkliga och etniska minoriteter*. I sändningstillstånden framställs både detaljerade och allmänna krav. De allmänna kraven formuleras på följande sätt: ”SVT skall erbjuda ett varierat utbud av program av hög kvalitet för och med barn och ungdomar” (11§), ”beakta funktionshindrades behov” (13§) och ”beakta språkliga och etniska minoriteters intressen” (14§). Kraven på andelen textade program

med svenskt ursprung (65 procent) är för övrigt det enda programområde där det i sändningstillståndet anges krav formulerade i kvantitativa termer.

I ett public serviceperspektiv handlar kravet i första hand om hur starkt programföretagen prioriterar de programområden och programtjänster som de tre tittargrupperna kan antas ha behov av. Dels visad genom den *ställning* som programutbud riktat till de olika grupperna har i förhållande till andra programområden och till det totala programutbudet, dels visad genom den *omfattning* utbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

7.1 UR

UR har enligt sändningstillståndet ”till uppgift att bedriva programverksamhet inom utbildningsområdet i allmänhetens tjänst”. Sändningstillståndet har i huvudsak samma uppläggning som SVT:s sändningstillstånd. Bland annat finns formuleringen om att UR skall ”erbjuda ett mångsidigt programutbud. Hög kvalitet och nyskapande form och innehåll skall utmärka programverksamheten” (9§). Även det som sägs om UR:s särskilda språkansvar (*Språket*) har samma formuleringar som SVT liksom det som sägs om ansvaret för tittargrupper med särskilda behov – barn och ungdom, etniska och språkliga minoriteter och funktionshindrade (*Särskilda grupper*).

UR:s och SVT:s sändningstillstånd löper över samma tidsperiod. Och liksom för SVT är skillnaderna mellan UR:s olika sändningstillstånd små, med ett viktig undantag. I UR:s tillstånd för 2002-2006 har ett direkt krav på UR lagts till som inte fanns med i det närmast föregående sändningstillståndet: ”UR skall koncentrera sin programverksamhet till utbildningsområdet jämfört med tillståndsperioden 1997-2001”. I tillståndet för 2007-2009 har den meningen ändrats till : ”UR skall även fortsättningsvis koncentrera sin programverksamhet till utbildningsområdet”.

8 Samhällsintresset och publikintresset

De grundläggande värden och krav som här urskiljts när det programinnehållet i public service är inte hierarkiskt ordnade. Det ena värdet sätts alltså inte före det andra, och något eller några av de åtta public servicekraven, sätts inte över något eller några av de andra.

Detta innebär att det i min analysmodell inryms en rad olika målkonflikter. Krav på mångfald när det gäller information och underhållning kan stå i konflikt med krav som har med kärnområdet demokrati att göra, att värna det svenska språkets ställning kan stå i motsättning till utbudet för språkliga minoriteter etcetera.

En grundläggande målkonflikt gäller *publikintresset* kontra *samhällsintresset*. Mångfaldskraven (information-underhållning, inhemskt-utländskt, hela landet, programmångfald) kan primärt kopplas till krav som ställs av publiken, medan de särskilda kvalitetskraven (språket, kulturen, demokratin, särskilda grupper) primärt kan kopplas till krav som ställs av samhället. Det är i denna *skärningspunkt* mellan samhällsintresse och publikintresse som public serviceföretagen befinner sig.

Även om det kan finnas en motsättning mellan publikintresset och samhällsintresset, så är det också *ömsesidigt beroende* av varandra. För att samhällsintresset uthålligt och verkningsfullt skall kunna uppfyllas krävs att publikintresset tillgodoses, samtidigt som en alltför stark prioritering av publikintresset kan leda till att samhällsintresset inte tillgodoses.

Public service handlar därför ytterst sett om att väga dessa två legitima intressen mot varandra.

DEL III RESULTATEN

I denna tredje del analyseras SVT:s programutbud under tillståndsperioden 2007-2009 med utgångspunkt ifrån de fyra mångfaldskrav och de fyra särskilda kvalitetskrav som skiljts ut.

Det handlar uteslutande om en kvantitativ undersökning baserad på tv-kanalernas egen programinformation. I vilken utsträckning SVT uppfyller de fyra mångfaldskraven undersöks genom mätningar av hur variationsrikt programutbudet är i olika avseenden. I vilken utsträckning de fyra särskilda kvalitetskraven uppfylls mäts genom den ställning och den omfattning de fyra kärnområdena har i programutbudet.

Analysen bygger på jämförelser – jämförelser mellan programutbudet i olika kanaler och jämförelser över tid.

Alla resultat som presenteras avser tablåtid (se avsnitt 3.1) och inkluderar servicerepriser och återutsändningar (se avsnitt 3.2).

9 Public servicekrav 1 - Information&underhållning

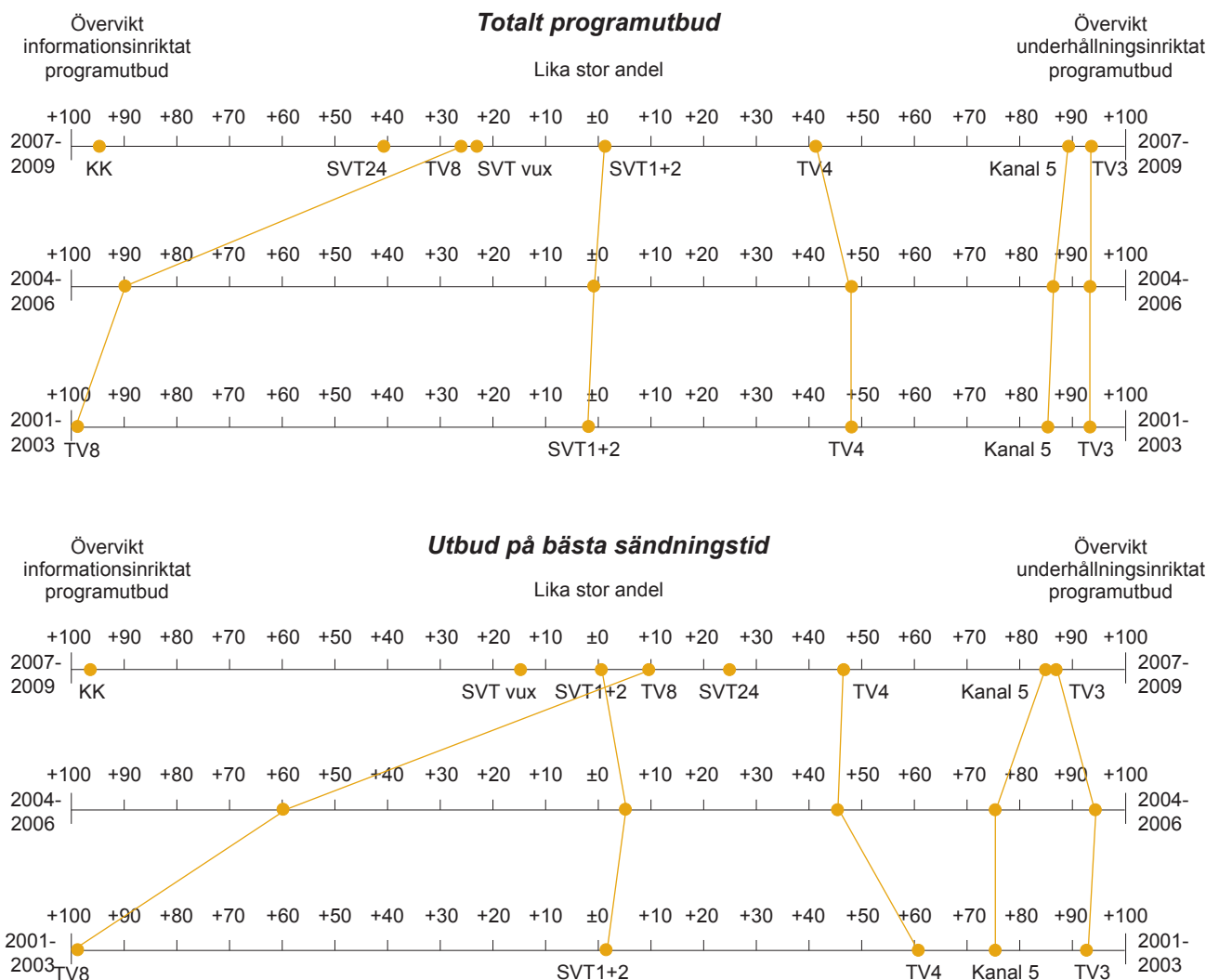
Den enskilda egenskap som bäst beskriver den innehållsliga mångfalden i ett lands tv-utbud är den blandning som existerar mellan informationsinriktat och underhållningsinriktat programinnehåll. Hur denna blandning eller mix ser ut ger antagligen den mest grundläggande beskrivningen av mångfalden inom enskilda tv-kanaler och den pluralism som råder i ett lands tv-system.

Mångfaldskravet *Information&underhållning* innebär att det utbud som erbjuds tittarna både skall innehålla information i form av nyheter och fakta och underhållning i form av förströelse och fiktion – det vill säga ett programutbud som ”tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos landets befolkning”. I ett public serviceperspektiv handlar det i första hand om vilken ställning och vilken omfattning det informationsinriktade programutbudet har i förhållande till det underhållningsinriktade programutbudet.

I figur 9.1 ges en översikt över den utveckling som ägt rum under 2001-2009 med hjälp av en sammanfattande skala. Skalans nollpunkt anger att utbudet av informationsinriktade program och utbudet av underhållningsinriktade program är lika stort och ytterpunkterna att tv-kanalens utbud i sin helhet är inriktat på information respektive underhållning.

I figuren redovisas medelvärden för tillståndsperioden 2007-2009 och de två föregående treårsperioderna. Figuren överst visar resultatet för det totala programutbudet och figuren nederst resultatet för programutbudet på bästa sändningstid. Resultaten för TV3, TV4, Kanal 5 och TV8 har tagits med som jämförelse till SVT:s kanaler.

Figur 9.1 Information & underhållning. Utvecklingen 2001-2009 (IU-index ± 0 = lika stor andel)

Det sammantagna programutbudet i SVT1+2 ligger mycket nära skalans nollpunkt under samtliga tre undersökningsperioder, det vill säga att utbudet präglas lika mycket av information som underhållning. SVT:s utbud är i detta grundläggande avseende mycket stabilt över tid.

I figur 9.1 redovisas även resultatet för SVT24 och Kunskapskanalen (KK) under tillståndspanoden 2007-2009. SVTB:s programutbud kan inte på samma sätt klassificeras längs informations-underhållningsskalan och finns därför inte med i figuren (se avsnitt 18 om SVTB). Kunskapskanalen är som förväntat nästan helt inriktat på ett faktautbud, och det gäller i stor utsträckning även SVT24. Utbudet på bästa sändningstid i SVT24 är dock klart mer inriktat mot underhållning. Lägg utbudet i SVT24 och Kunskapskanalen (KK) samman med utbudet i SVT1 och SVT2 dominerar sålunda det informationsinriktade programutbudet stort i SVT (i figuren SVTvux).

TV3 och Kanal 5 ligger båda nära skalans ena ytterpunkt med en mycket stor övervikt för ett underhållningsinriktat programutbud, medan TV8 ligger, i likhet med Kunskapskanalen, nära skalans andra ytterpunkt under de två första

undersökningsperioderna. TV8 blir under 2007-2009 mer underhållningsinriktat, särskilt på bästa sändningstid.

TV4 ligger under samtliga tre undersökningsperioder ungefär mittemellan SVT1+2 och TV3/Kanal 5.

Det svenska tv-landskapet måste betraktas som mycket stabilt när det gäller det förhållande som råder mellan informationsinriktat och underhållningsinriktat programutbud. I landets fem största tv-kanaler har det skett mycket små förändringar om man ser till utbudet i sin helhet.

Det samlade faktautbudet i SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2 ligger mycket nära skalans nollpunkt under samtliga tre tidsperioder även när det gäller programutbudet på bästa sändningstid. Det finns alltså ingen större skillnad mellan den ställning det informationsinriktade utbudet har i SVT1+2 på bästa sändningstid – när tv-publiken är som störst – och den ställning det har i utbudet i sin helhet.

Under de senaste tre åren har det informationsinriktade programutbudet i TV4 ungefär samma ställning på bästa sändningstid som i totalutbudet.

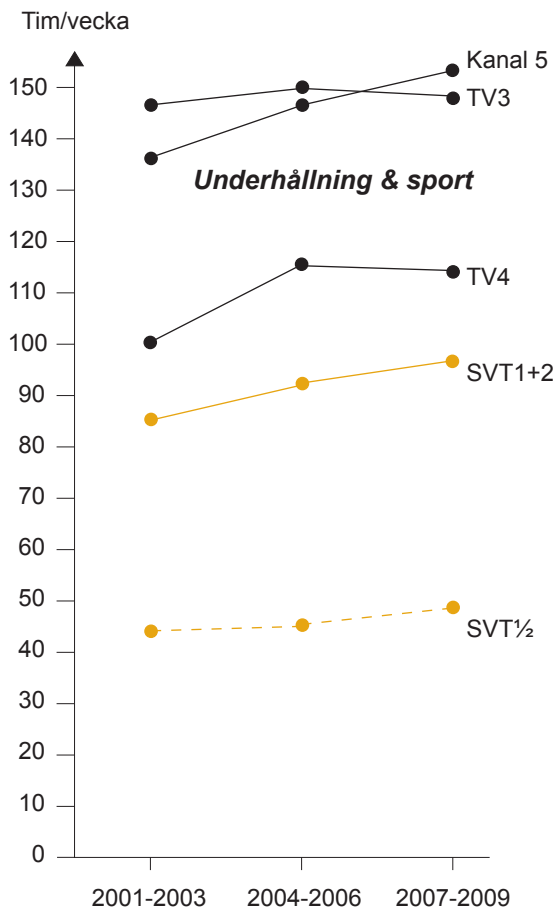
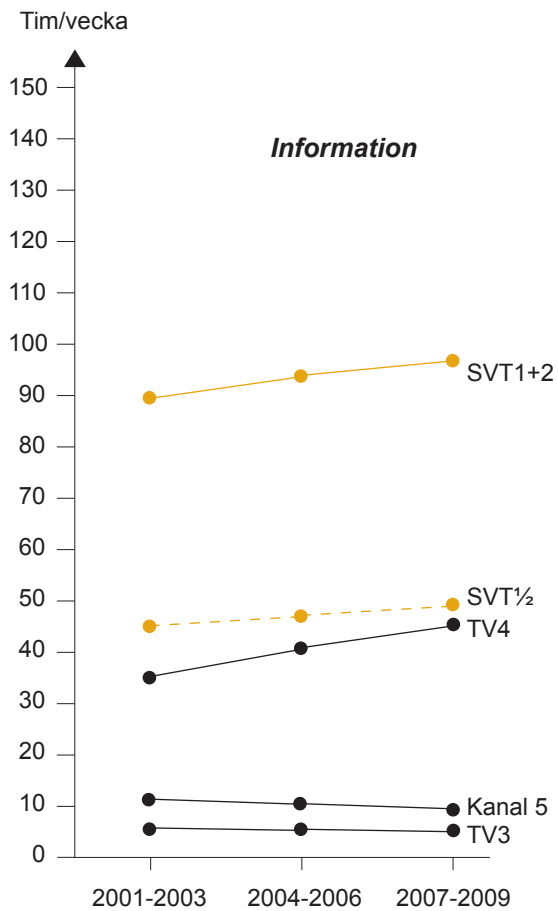
Stabilitet visad i procentandelar är en sak. Underhållningsutbudet i SVT kan exempelvis ändå ha ökat räknat i timmar och minuter om det totala programutbudet samtidigt har ökat. I figur 9.2 redovisas därför också hur utbudet har utvecklats i antal timmar per vecka – utvecklingen för det informationsinriktade utbudet redovisas i figuren till vänster och utbudet av underhållning och sport i figuren till höger. SVT $\frac{1}{2}$ står för medelvärdet av SVT1 och SVT2.

I SVT1 och SVT2 har utbudet mellan 2004-2006 och tillståndspanoraden 2007-2009 i snitt ökat med nio timmar per vecka – från 185 till 194 timmar. Av denna ökning står det informationsinriktade utbudet för 4 timmar och det underhållningsinriktade utbudet för 5 timmar.

Räknat i timmar och minuter pekar alltså inte heller resultaten på att det blivit mer underhållning och mindre information i SVT1+2.

Förändringarna i de kommersiella tv-kanalerna under samma tidsperiod är inte heller särskilt stora.

Figur 9.2 Information & underhållning - utvecklingen 2001-2009 (tim/vecka)

	Timmar/vecka			Förändring	
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	i tim	i %
SVT1+2	89	93	97	+4	+4%
SVT1/2	45	47	49	-	-
TV4	35	41	46	+5	+12%
TV3	5	5	6	+1	+20%
Kanal 5	11	10	9	-1	-10%
Totalt	140	149	158	+9	+6%

	Timmar/vecka			Förändring	
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	i tim	i %
SVT1+2	85	92	97	+5	+5%
SVT1/2	43	46	49	-	-
TV4	100	116	114	-2	-2%
TV3	147	150	149	-1	-1%
Kanal 5	137	146	153	+7	+5%
Totalt	469	504	513	+9	+2%

10 Public servicekrav 2 - Inhemskt&utländskt

Den inhemska tv-produktionens ställning och omfattning är central om man vill beskriva mångfalden i ett lands tv-system och hur det utvecklas. Att erbjuda publiken ett rikt och varierat utbud av program producerade i det egna landet och i den egna kultursfären är grundläggande för public servicetanken.

För kommersiella tv-kanaler är det inhemska programutbudet också av största betydelse. Program producerade i det egna landet slår i princip alltid utländska program – allt annat lika. För tv-kanaler oavsett om de är kommersiella eller avgiftsfinansierade handlar det dock om att väga de inhemska programmens publiktycke mot deras större produktionskostnader. Det är i allmänhet betydligt billigare att köpa in utländska program.

Det handlar här inte om programinnehållets geografiska mångfald (som kravet att spegla ”hela landet”) utan programutbudets geokulturella ursprung. Det finns självfallet ett starkt samband mellan programmets produktionsursprung och vilken del av världen som innehållsligt skildras i programmen. Men det handlar om olika saker; olika slags krav.

I ett public serviceperspektiv handlar mångfaldskravet *Inhemskt&utländskt* i första hand om vilken *ställning* och vilken *omfattning* det svenskproducerade programutbudet har i förhållande till utbudet av utländska program, men också den mångfald det utländska programutbudet uppvisar.

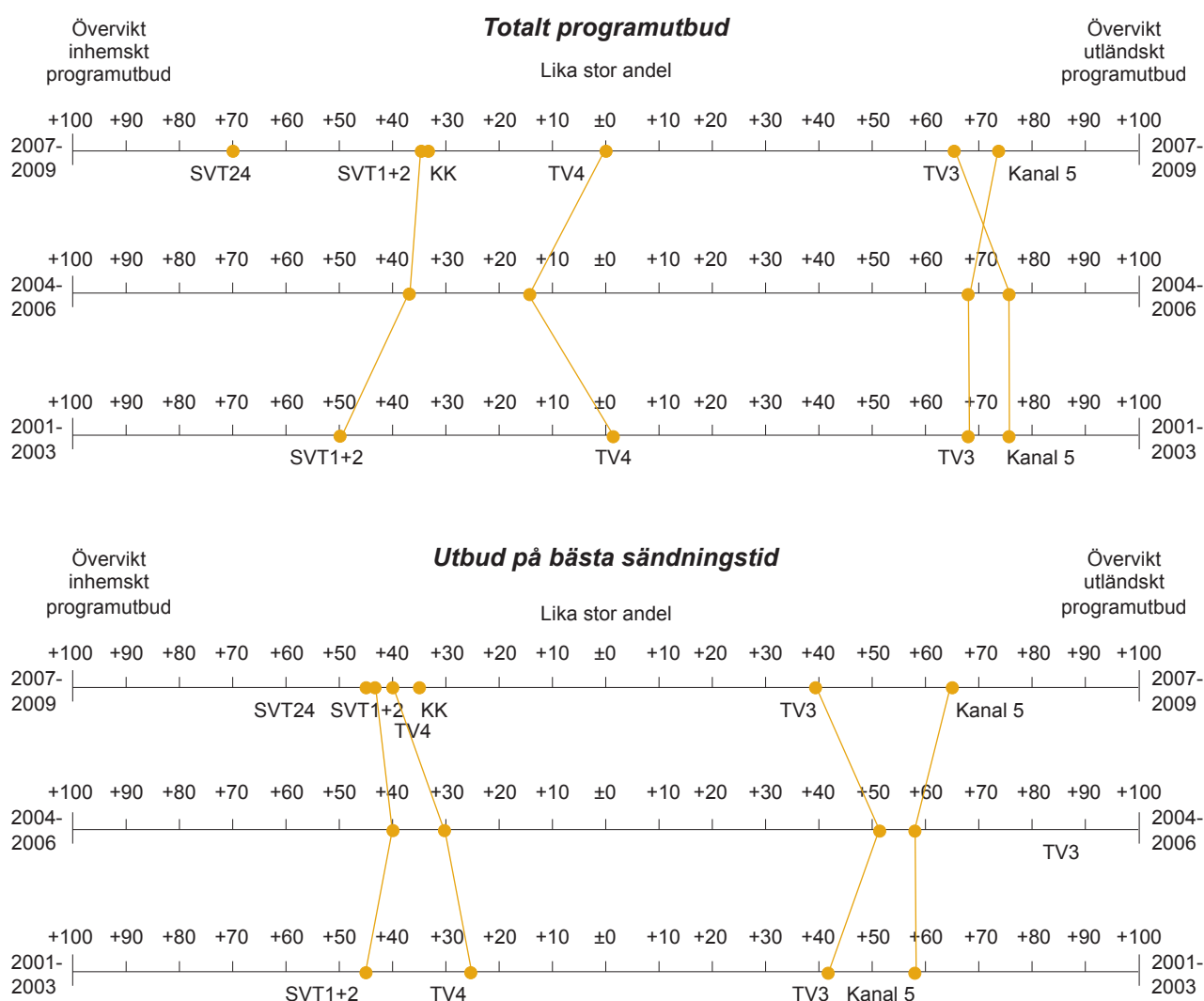
I figur 10.1 ges en översikt över den utveckling som ägt rum under de senaste nio åren när det gäller förhållandet mellan det svenskproducerade och det utlandsproducerade programutbudet. Utvecklingen redovisas på samma sätt som när det gällde förhållandet mellan information och underhållning. Skalan anger förhållandet mellan andelen inhemskt producerat programutbud och andelen utländskt producerat programutbud. Skalans nollpunkt anger att utbudet är lika stort och ytterpunkterna på skalan anger att tv-kanalens utbud i sin helhet består av svenska respektive utländska program. Resultatet redovisas både för utbudet i sin helhet och för utbudet på bästa sändningstid.

Det svenskproducerade programutbudet dominerar mycket kraftigt i SVT:s två huvudkanaler. Det gäller även för SVT24 och Kunskapskanalen under tillståndsperioden. Men utbudet av svenskproducerade program i SVT1+2 har minskat över tid. Under tillståndsperioden 2007-2009 var 67 procent av utbudet svenskproducerat – under perioden 2004-2006 var motsvarande andel 69 procent och 75 procent under 2001-2003. För nioårsperioden i sin helhet utgör andelen svenska program i SVT1:s och SVT2:s sammanlagda utbud 70 procent mot 30 procent utländska program.

I TV4 är andelen svenska program också hög – 52 procent för nioårsperioden i sin helhet. Men även i TV4 har andelen svenskproducerade program minskat under den senaste treårsperioden.

Både TV3:s och Kanal 5:s utbud domineras mycket kraftigt av utländska program. I TV3 uppgår andelen svenska program för perioden i sin helhet till 15 procent, medan motsvarande andel i Kanal 5 är 14 procent. Det sker små förändringar över tid.

Figur 10.1 Inhemskt & utländskt - utvecklingen 2001-2009 (index ± 0 = lika stor andel)

Andelen svenskproducerade program är något större i SVT1+2 på bästa sändningstid och ökade något under tillståndsperioden.

Gemensamt för de tre reklamfinansierade tv-kanalerna är att andelen svenska program är betydligt större på bästa sändningstid än i utbudet i sin helhet. I TV3 är andelen svenska program nästan dubbelt så stor. Och TV4:s utbud på bästa sändningstid är nästan lika präglad av svenska program som SVT1+2.

Procentandelar är som tidigare sagts en sak, programtid räknat i timmar och minuter kan vara en annan. Även om andelen svenska program har minskat något i SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2 var utbudet räknat i timmar ungefär lika stort under tillståndsperioden som under de två tidigare treårsperioderna - ca 130 timmar per vecka.

Utbudet av utländska program ökar i omfattning. Det gäller för samtliga kanaler. Men ökningen är störst i SVT1+2. För perioden i sin helhet ökar det utländska programutbudet med nästan 50 procent eller med drygt 20 timmar per vecka. I SVT:s huvudkanaler har det svenskproducerade utbudets omfattning inte minskat, men dess *ställning* har försvagats.

Tabell 10.1 Världen i SVT1+2 och TV4 (1998-2009) och i SVT24 och Kunskapskanalen (2005-2009). (Procent)

<i>Produktionsland</i>	<i>1998-2009</i>		<i>2005-2009</i>	
	<i>SVT1+2</i>	<i>TV4</i>	<i>SVT24</i>	<i>KK</i>
Anglo-Amerika	60.1	92.9	32.7	62.9
USA	35.3	68.1	14.9	11.4
Storbritannien	20.5	18.7	16.2	32.8
Kanada	2.1	2.0	1.6	14.0
Australien/NZ	2.2	4.2	0.1	4.7
Norden	16.0	3.3	20.5	9.5
Danmark	7.0	1.0	8.0	4.5
Norge	5.0	1.3	6.0	2.7
Finland	3.8	0.2	6.2	2.1
Island	0.3	0.8	0.3	0.2
Europa	17.7	2.7	27.0	16.9
Tyskland	3.6	0.7	7.0	2.8
Frankrike	5.9	0.2	1.8	7.1
Övriga Västeuropa	6.1	1.4	10.8	6.3
Övriga Östeuropa	1.7	0.3	7.3	0.6
Ryssland	0.5	0	0.2	0.1
Asien	4.4	1.0	16.7	2.2
Japan	2.1	0.5	2.7	2.0
Kina	1.6	0.5	12.1	0.1
Indien	0.1	0	1.4	0.1
Övriga Asien	0.5	0.1	0.4	0.1
Afrika	0.5	0	2.2	0.3
Latinamerika	0.4	0	0	0.3
Övrigt/okänt	0.9	0.1	0.9	7.9
Totalt utländskt	100.0	100.0	100.0	100.0

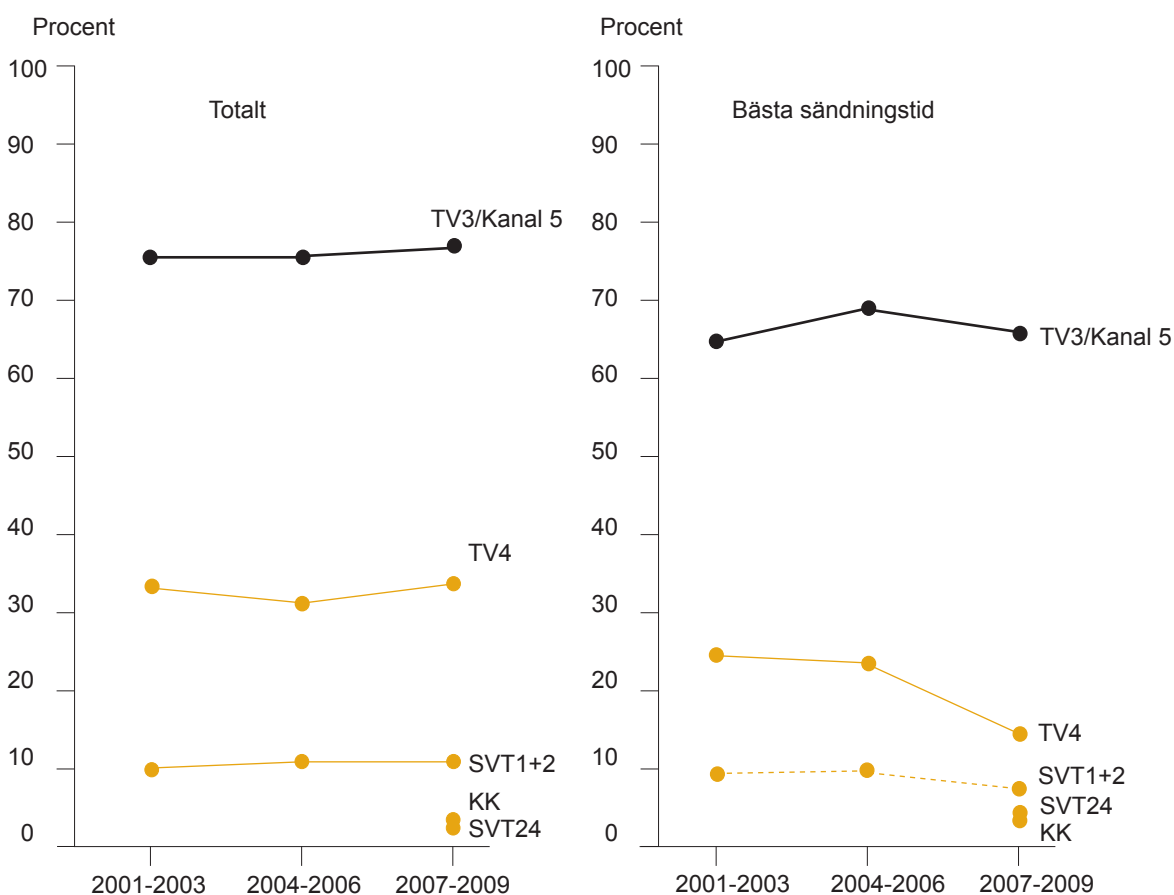
I tabell 10.1 redovisas det utländska programutbudet och hur det fördelas på olika produktionsländer. Resultatet avser i detta fall det sammanlagda resultatet för samtliga undersökta 12 år när det gäller SVT1+2 och TV4 och för femårsperioden 2005-2009 SVT24 och Kunskapskanalen (KK).

Den angloamerikanska dominansen i det utländska programutbudet är kraftig både i SVT och TV4, men skillnaden mellan SVT och TV4 är mycket stor. I TV4 har 93 procent av de utländska programmen sitt ursprung i en angloamerikansk kultursfär, medan motsvarande andel i SVT är 60 procent. Det finns också en stor skillnad mellan SVT och TV4 när det gäller det angloamerikanska utbudets länderursprung. De amerikanska programmen är betydligt mer dominerande i TV4.

I TV4:s utländska programutbud är Australien/Nya Zeeland, som här räknas till den angloamerikanska tv-världen, det tredje största produktionslandet. Andelen på 4.2 procent är betydligt större än den andel som samtliga europeiska länder (utanför Norden) står för.

Tv-program som har sitt ursprung i de nordiska länderna eller i resten av Europa förekommer med andra ord i mycket liten utsträckning i TV4. I SVT är andelen nordiska program ungefär fem gånger så stor och andelen program med ursprung i Europa mer än sex gånger så stor.

Figur 10.2 Amerikaniseringen i svensk tv i totalutbudet och på bästa sändningstid - utvecklingen 2001-2009 (procent).

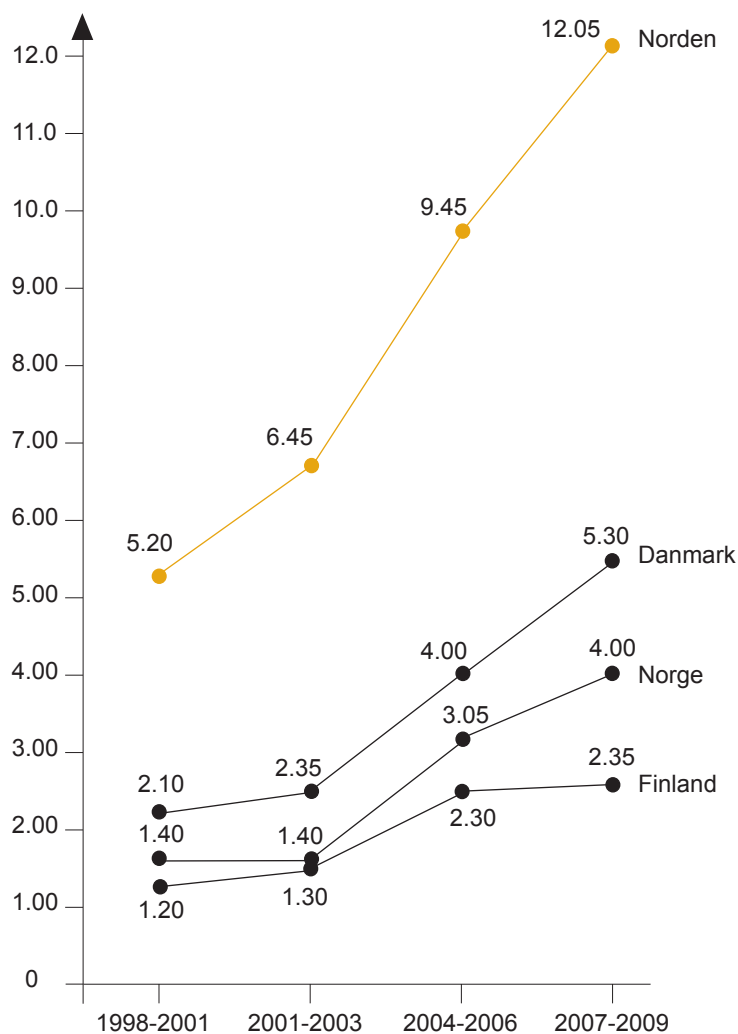

I SVT24 och Kunskapskanalen är andelen amerikanska program betydligt lägre än i SVT1+2. I SVT24 står nordiska program och övriga europeiska länder för nästan hälften av det utländska utbudet (med Storbritannien inräknat för två tredjedelar). Kinas stora andel i SVT24 beror på dygnslånga sändningar från Peking-OS 2008. I Kunskapskanalen är ca en tredjedel av utlandsprogrammen producerade i Storbritannien.

Frånvaron av Afrika och Latinamerika i den svenska tv-världen är kanske inte helt överraskande. Möjligen att de uppgifter som anges (som i vanliga fall alltid är mycket osäkra eftersom afrikanska och latinamerikanska länder så sällan förekommer som produktionsländer) måste bedömas som mycket säkra eftersom resultatet baserar sig på en undersökning av tolv respektive fem års programutbud.

I tabell 10.1 redovisas det sammanlagda resultatet för samtliga undersökningsår. Men vilka förändringar har ägt rum? Har amerikaniseringen av programutbudet ökat? Svaret ges i figur 10.2 där kurvan visar andelen amerikanska program av kanalernas totala utbud och utbudet på bästa sändningstid.

Svaret är närmast ett nej. Det gäller både för totalutbudet och utbudet på bästa sändningstid. Amerikaniseringen har inte ökat under det senaste decenniet – i varje fall inte om vi ser till den ställning USA har som produktionsland i de

Figur 10.3 Nordiskt i SVT1+2 - utvecklingen 1998-2009 (tim/vecka).

fem största svenska tv-kanalerna. Däremot är det mycket stor skillnad mellan public service-tv och de kommersiella kanalerna. I SVT1+2 står amerikanska program för ca 10 procent av utbudet.

I SVT1+2 har det däremot skett en mycket kraftig ökning av program som produceras i de nordiska länderna (figur 10.3). Sammantaget är det nordiska utbudet mer än dubbelt så stort under tillståndperioden (2007-2009) än under treårsperioden 1998-2001. Danmark står för det största utbudet, därefter Norge och Finland.

11 Public servicekrav 3 - Hela landet

Det tredje mångfaldskravet *Hela landet* är centralt för ett public serviceföretag med uppgift att verka i allmänhetens tjänst. Programutbudet skall vara angeläget för tittarna oavsett var man bor i landet. Främst handlar kravet om att "landet i sin helhet" skall skildras, men med särskild tonvikt på att "allt" inte skall handla om Stockholm och speglas utifrån huvudstadens perspektiv. En undersökning huruvida SVT uppfyller mångfaldskravet att i sitt programinnehåll spegla hela

landet kan emellertid inte fullt ut besvaras här eftersom det förutsätter en mer ingående analys av programmens innehåll än vad programtablåerna avslöjar.

En viktig förutsättning för programföretagens möjligheter att spegla hela landet är tv-produktionens lokala och regionala förankring. SVT har sin nyhetsbevakning exempelvis (2009) regionala huvudredaktioner på 11 platser i Sverige och ytterligare 19 lokalredaktioner. De regionala och lokala produktionsorterna har dock inte enbart i uppgift att bevaka och spegla sitt eget sändningsområde utan har också nationella uppdrag, som för SVT:s del på allmän televisionens område, räknat i programtid sammantaget är större än det regionala uppdraget.

Den föreliggande undersökningen kan enbart ge svar på frågan om vilken ställning och omfattning de regionala och lokala programmen har i SVT:s programtablåer. Det är självfallet en viktig aspekt av mångfaldskravet *Hela landet*, men det ger inte ett fullständigt svar på frågan om hur väl tv-kanalerna i sitt programinnehåll i sin helhet speglar Sverige.

Det regionala och lokala programutbudet i SVT1 och SVT2 under 1998-2009 redovisas i tabell 11.1.

Under de tolv åren har det ägt rum stora förändringar. Det regionala utbudet i tablåerna mer än halverades mellan perioden 1998-2000 och 2004-2006. I första hand har utbudet av regionala program minskat och uppgår under de tre senaste åren i genomsnitt till 20 minuter per vecka. Det bör dock påpekas att 20 minuter per vecka motsvarar nästan 4 timmar per vecka i ett produktionsperspektiv (multipliserat med 11 om vi ser till de regionala huvudredaktionerna). Utbudet av regionala program kan dock skilja sig åt år från år, exempelvis är utbudet i allmänhet större under valår.

De regionala nyhetsprogrammets sändningstid har däremot ökat kraftigt. Under tillståndsperioden 2007-2009 ökade de i genomsnitt med ca 1½ timmar per vecka eller mer än 50 procent. De regionala nyhetssändningarna har under de tolv år som undersökts aldrig varit så omfattande som under tillståndsperioden 2007-2009.

Tabell 11.1 Regionalt och lokalt i SVT1+2 - utvecklingen 1998-2009 (tim/vecka)

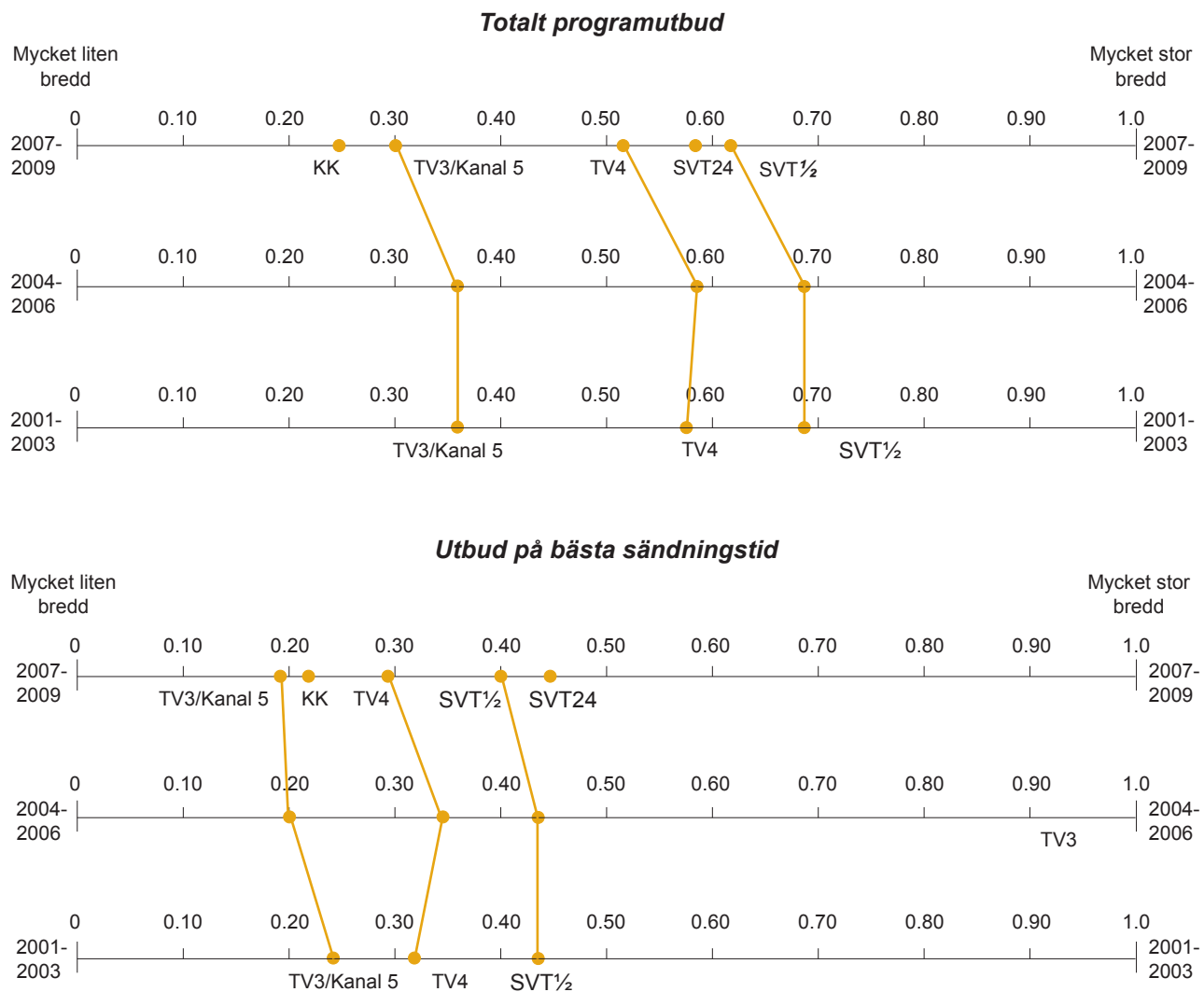
	1998- 2000	2001- 2003	2004- 2006	2007- 2009	Förändring	
					i tim	i %
Regionalt utbud	6.10	4.22	2.55	4.27	+1.32	+53
Regionala nyheter	3.21	2.48	2.48	4.07	+1.19	+47
Regionala program	1.49	1.34	0.07	0.20	+0.13	+186

12 Public servicekrav 4 - Programmångfalden

Den genremässiga mångfalden – att utbudet innehåller många olika typer av program – är den egenskap i en tv-kanals programutbud som är mest påtaglig för tittarna.

Det fjärde kravet som ställs på ett mångsidigt programutbud är att tittarna erbjuds olika typer av program för att på så sätt tillgodose de ”skiftande

Figur 12.1 Programbredden – utvecklingen 2001-2009 (breddindex)

förutsättningar och intressen” som finns hos tv-publiken. I ett public serviceperspektiv handlar det om att programföretagen kan uppvisa ett brett och variationsrikt utbud i utbudet i sin helhet och inom olika programområden.

För att på ett enkelt och översiktligt sätt jämföra den genremässiga mångfalden i de olika tv-kanalerna har jag i de årliga utbudsundersökningarna arbetat med två begrepp – *programbredd* och *programvariation*. En tv-kanals programbredd avser förhållandet mellan det antal typer av program som finns i en tv-kanals programutbud och det totala antalet programtyper som kan antas vara teoretiskt relevanta sett i ett mångfaldsperspektiv. Ju fler olika typer av program en tv-kanal uppvisar i sitt utbud, desto större bredd har den i sitt programutbud. En maximal programbredd utmärks med andra ord av att samtliga teoretiskt relevanta programtyper förekommer i utbudet.

Bredden i programutbudet under de olika treårsperioderna redovisas i figur 12.1. I figuren har även, vid sidan av SVT och TV4, medelvärdet för TV3 och Kanal 5 lagts in som jämförelse. För SVT:s del avser resultatet SVT½, det vill säga medelvärdet för SVT1 och SVT2.

SVT1 och SVT2 uppvisar var för sig och som genomsnitt (SVT $\frac{1}{2}$) den största programbredden (ett genomsnittligt programbreddindex på 0.66 för de nio åren). I TV3/Kanal5 är programbredden betydligt mindre. TV4 ligger däremellan, men TV4:s mångfaldsprofil liknar i högre grad SVT än sina kommersiella konkurrenter.

För tillståndsperioden 2007-2009 redovisas också i figur 12.1 programbredden i SVT24 och Kunskapskanalen. SVT24 uppvisar nästan lika stor bredd som SVT $\frac{1}{2}$ (och till och med större på bästa sändningstid), medan den specialinriktade Kunskapskanalen har en begränsad programbredd.

I ett mångfaldsperspektiv är programbredden på bästa sändningstid central eftersom det är den tid med flest tittare (program med start kl 19-21.59).

Bredden är generellt sett mindre under bästa sändningstid än i totalutbudet i sin helhet. Skillnaderna är också mindre mellan kanalerna. Det är inte särskilt överraskande eftersom det finns en övre gräns för hur brett ett utbud kan vara på den begränsade tid som bästa sändningstid utgör. Förändringen mellan bredden i en kanals totala programutbud och bredden på bästa sändningstid blir därför större för en kanal som i utgångsläget har en stor bredd i sitt programutbud (exempelvis SVT1) än för en kanal som uppvisar en mindre bredd (exempelvis TV3). Dessutom upptar nyhetssändningarna i SVT, och under senare år även i TV4, en stor plats av utbudet på bästa sändningstid.

Figur 12.1 visar inte enbart hur de olika tv-kanalerna förhåller sig till varandra utan också hur bredden i deras programutbud har utvecklats över tid.

Bredden i SVT:s huvudkanaler SVT1+2 minskar under tillståndsperioden 2007-2009. Det gäller även på bästa sändningstid. Programbredden minskar på ett liknande sätt även i TV4 och i TV3/Kanal 5. Den genremässiga programbredden minskar alltså även i de kommersiella tv-kanalerna.

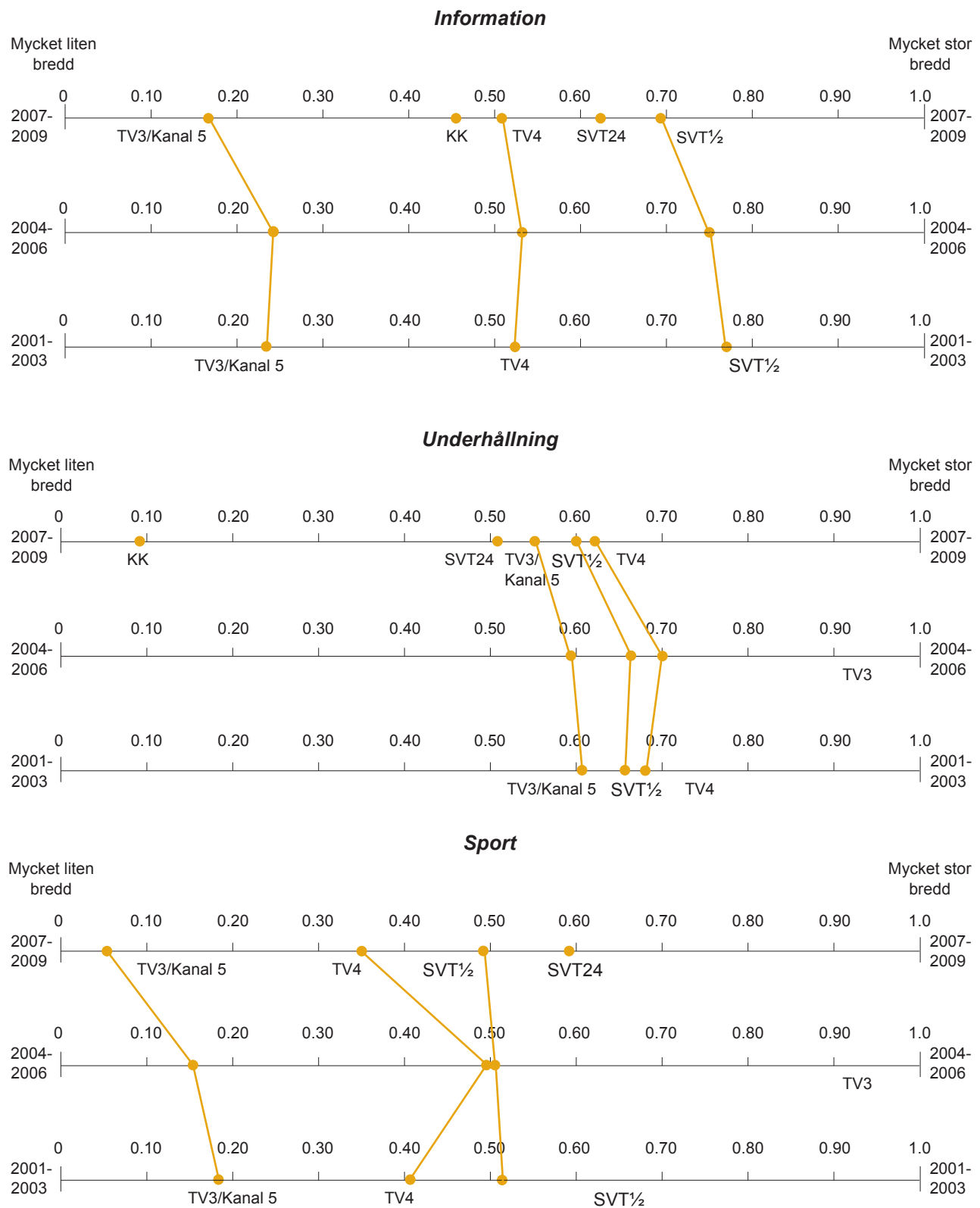
Men en tv-kanal kan uppvisa stor bredd inom ett område, och liten bredd inom ett annat område. I figur 12.2 redovisas därför också programbredden inom det informationsinriktade programutbudet och i det programutbud som är inriktat på underhållning och sport.

Skillnaderna mellan tv-kanalernas programbredd är som framgår av figuren större när det gäller det informationsinriktade utbudet än när det gäller utbudet i sin helhet. Bredden i SVT:s informationsinriktade utbud är betydligt större än i TV4:s utbud och bredden i TV4:s informationsinriktade utbud är i sin tur betydligt större än i TV3/Kanal 5:s utbud.

Inom det underhållningsinriktade utbudet är skillnaderna avsevärt mindre mellan kanalerna. TV4 är under samtliga perioder en bredare underhållningskanal än genomsnittet för SVT:s båda huvudkanaler (SVT1 är dock som enskild kanal bredare när det gäller underhållning än TV4).

Förändringarna över tid är också något större än för utbudet i sin helhet. Bredden i SVT:s informationsinriktade utbud minskar trendmässigt och utvecklingen för TV4 är ungefär densamma. Under tillståndsperioden minskar även bredden i underhållningsutbudet i SVT1+2 och TV4.

Figur 12.2 Programbredden – utvecklingen 2001-2009 (breddindex)

Sporten redovisas här separat som ett tredje programområde. Sportutbudet har i första hand skiljts ut med utgångspunkt ifrån olika idrottsgrenar (samtantaget 26 kategorier). Det innebär förenklat att ju fler idrottsgrenar som förekommer, desto större bredd uppvisar en tv-kanals sportutbud.

Under tillståndspanoroden var SVT24 den bredaste sportkanalen. SVT1+2 har ett något smalare sportutbud under tillståndspanoroden än under den första undersökningspanoroden. Bredden i de kommersiella kanalernas sportutbud minskar däremot mycket kraftigt.

SVT uppvisar den klart största programbredden både i totalutbudet och på bästa sändningstid. Och när det gäller det informationsinriktade programutbudet intar SVT en särställning. Men bredden i programutbudet minskar över tid i SVT1+2, och särskilt markant under tillståndspanoroden 2007-2009.

Men samtidigt som programbredden har minskat har programutbudet under samma period ökat. I ett tittarperspektiv är det kanske därför i första hand variationen i programutbudet som är av intresse, det vill säga hur brett utbudet är i förhållande till det utbud som erbjuds. Ju större bredd det finns i programutbudet per tidsenhet, desto större variation erbjuder kanalen sina tittare.

I figur 12.3 presenteras *variationen* i tv-kanalernas totala programutbud och i utbudet på bästa sändningstid. Variationsindexet beräknas genom att tv-kanalernas programbreddindexvärde divideras med den totala programtiden respektive tiden för program som startar på bästa sändningstid.

Tv-kanalerna placerar sig längs variationsskalan i samma ordning som när det gällde programbredden (figur 12.1). Resultatet är på intet sätt överraskande eftersom det finns ett starkt samband mellan bredd och variation i en tv-kanals programutbud.

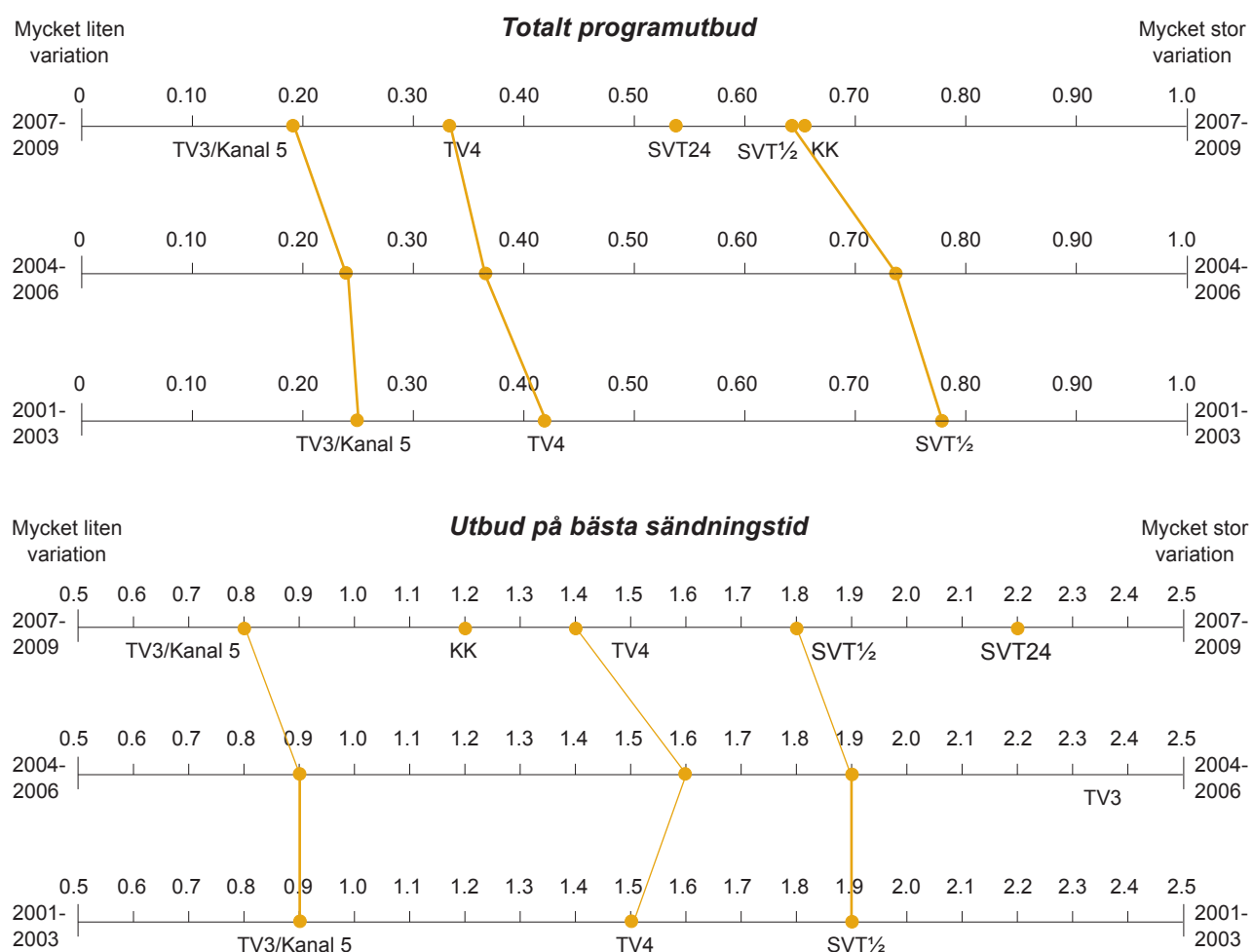
Men även om grundmönstret är detsamma skiljer sig tv-kanalernas programbredd och programvariation i ett viktigt avseende. Skillnaden mellan mångfalden i public service-tv och de kommersiella tv-kanalerna förstärks kraftigt om vi ser till programvariationen, den mångfaldsaspekt som är mest relevant ur tittarnas synpunkt. Kunskapskanalen uppvisar exempelvis störst variation i sitt utbud (eftersom kanalen har en stor bredd i förhållande till sitt begränsade programutbud - ca 35 timmar per vecka).

Avståndet mellan SVT $\frac{1}{2}$ (medelvärde för SVT1 och SVT2) och TV4 är betydligt större när det gäller programvariation än när det gäller programbredd samtidigt som avståndet mellan TV4 och TV3/Kanal 5 är mindre. SVT:s båda huvudkanaler har var och en för sig inte bara en betydligt större bredd än de kommersiella kanalerna i sitt utbud, utan framförallt ett avsevärt mer variationsrikt programutbud.

Det gäller även för utbudet på bästa sändningstid (den nedre delen av figur 12.3). Men i det fallet är skillnaden betydligt mindre mellan TV4 och SVT och betydligt större mellan TV4 och TV3/Kanal 5.

Även om skillnaden i programvariation mellan SVT1+2 och TV4 inte är lika stor på bästa sändningstid finns det en markant skillnad när det gäller variationen i det informationsinriktade och det underhållningsinriktade

Figur 12.3 Programvariationen – utvecklingen 2001-2009 (variationsindex)

programutbudet. SVT1+2 har på bästa sändningstid ett mer variationsrikt faktautbud än TV4, medan TV4 har ett mer variationsrikt utbud av underhållning och förströelse. Den största variationen i utbudet på bästa sändningstid uppvisar SVT24.

Resultatet när det gäller tv-kanalernas programvariation skiljer sig även i ett annat väsentligt avseende från programbredden. Förändringen över tid är större och utvecklingen går i samma riktning – programvariationen minskar över tid för samtliga undersökta tv-kanaler.

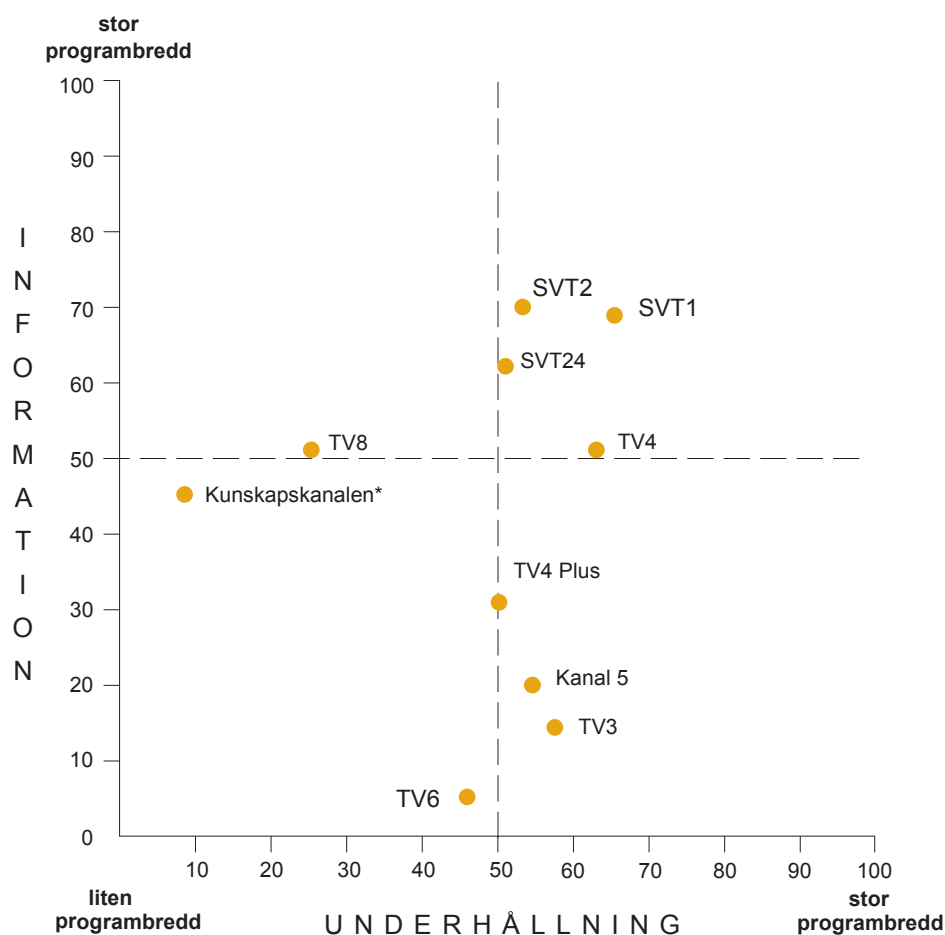
Under det senaste decenniet har med andra ord de svenska tittarna fått ta del av ett allt större utbud i de fem största tv-kanalerna, men programmångfalden har inte ökat. Det har blivit mer, men mer av samma sak.

12.1 Breda och smala kanaler

En tv-kanal kan (som resultaten visar) uppvisa en stor programbredd inom ett område och en liten programbredd inom ett annat område.

I figur 12.4 har de två dimensionerna sammanförts. På den lodrätta axeln redovisas vilken programbredd olika tv-kanaler har inom det informationsinriktade programutbudet och på den vågräta axeln vilken programbredd respektive

Figur 12.4 TV-kanalernas programbredd 2007-2009 (genomsnittligt breddindex)

tv-kanal har inom det underhållningsinriktade programutbudet. Resultatet i figuren visar det genomsnittliga programbredden under tillståndsperioden 2007-2009 för samtliga kanaler som undersökts (SVT:s kanaler SVT1, SVT2, SVT24 och Kunskapskanalen samt TV4, TV4 Plus, TV3, Kanal 5, TV8 och TV6).

SVT:s två huvudkanaler SVT1 och SVT2 utmärks av att de uppvisar en stor mångfald både inom det informationsinriktade och det underhållningsinriktade programutbudet. Både SVT1 och SVT2 kan med andra ord karakteriseras som breda public servicekanaler. Det gäller även (repriskanalen) SVT24.

TV4 är en nästan lika bred underhållningskanal som SVT1, men uppvisar en betydligt mindre bredd inom det informationsinriktade programutbudet.

TV3 och Kanal 5 är relativt breda underhållningskanaler med en begränsad bredd i sitt faktautbud. Mångfalden i underhållningsutbudet och särskilt faktautbudet är klart mindre än i TV4.

TV6 kan karakteriseras som en renodlad, men smal underhållningskanal, medan TV8 och Kunskapskanalen kan beskrivas som smala faktakanaler, med stor mångfald inom faktaområdet men med mycket liten bredd inom underhållningsutbudet.

Tv-kanalernas placering i figuren vittnar om att det svenska tv-systemet uppvisar ett betydande mått av mångfald. Det finns med andra ord inte enbart en variation i de olika tv-kanalernas programutbud utan också en stor skillnad mellan olika tv-kanalers programutbud.

13 Public servicekrav 5 - Språket

Det första kärnområdet och det femte public servicekravet *Språket* innebär att "SVT har ett särskilt ansvar för det svenska språket och dess ställning i samhället" genom att "tillhandahålla ett mångsidigt utbud av program av hög kvalitet på svenska språket".

I vilken utsträckning SVT uppfyller sitt ansvar undersöks genom den *ställning* program på det svenska språket har inom olika genrer och genom den *omfattning* det svenskspråkiga programutbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

En sammanfattande översikt av SVT:s utbud av svenska program inom olika programgenrer under tillståndsperioden ges i tabell 13.1. Resultatet redovisas när det gäller utbudets ställning inom olika programgenrer (procentandel svenska program) och utbudets omfattning (svenska program i timmar och minuter).

Tabell 13.1 Det svenska programutbudets ställning och omfattning i SVT tillståndsperioden 2007-2009 (procent, tim/vecka)

	<i>Ställning (procentandel)</i>				<i>Omfattning (tim/vecka)</i>			
	SVT1+2	SVT24	KK	SVTvux	SVT1+2	SVT24	KK	SVTvux
Totalt	67	85	68	73	130.00	94.00	25.00	249
Fakta	73	83	66	74	37.00	14.14	23.26	74½
Samhälle	79	92	72	81	14.47	5.55	8.27	29
Kultur	80	88	66	78	9.25	3.42	3.19	16½
Natur	52	77	67	65	1.31	0.39	2.41	5
Vetenskap	67	78	68	71	1.46	0.21	3.52	6
Historia	51	64	33	49	1.03	0.28	1.11	2½
Vardag	68	69	69	71	4.00	1.40	0.55	6½
Fiktion	27	41	79	49	9.24	2.54	0.07	12½
Långfilm, drama	24	31	-	(24)	2.20	0.09	-	2½
Långfilm, övriga	29	37	79	(29)	2.13	0.10	0.07	2½
TV-serier, drama	24	42	-	33	2.20	1.08	-	3½
TV-serier, övriga	10	11	-	(10)	0.34	0.15	-	1
Såpor	100	100	-	100	1.58	1.12	-	3
Nöje & förströelse	76	88	72	82	12.49	5.11	0.10	18
Nöjesprogram	94	98	100	96	8.06	3.06	0.10	11½
Sitcoms, kom.serier	42	82	-	62	1.14	0.33	-	2
Pratshow, intervju progr.	64	74	-	69	2.34	1.05	-	3½
Matprogram	66	75	-	71	0.55	0.27	-	1½
Verklighetsunderhållning	55	63	70	6	2.13	1.19	0.01	3½
Tävlingsdokusåpor	100	100	-	100	0.14	0.22	-	½
Gestaltning & upplevelse	63	81	64	72	4.03	0.47	0.01	5
Barn	52	78	100	(52)	5.00	0.04	0.16	5½
Ungdom	36	100	93	65	1.06	0.01	0.47	2

Kommentar. För SVT utgörs procentandelen program på svenska i detta fall av medelvärdet för de kanaler som har ett rimligt utbud. Övriga resultat för SVTvux utgörs av summeringar av utbudet i de tre kanalerna.

I SVT1+2 har programutbud på svenska en mycket stark ställning i alla genrer, med undantag för fiktionsutbudet (32 procent) och ungdomsprogram (36 procent). Ställningen är starkast i faktautbudet, men även stark i nöjes- och förströelseutbudet. Det mest ”svenska” i SVT:s utbud är såpor och rena nöjesprogram.

Nyhetsändningar, morgon-tv, sändningar från riksdagen och förkunselprogram finns inte med i tabellen eftersom de närmast per definition är helsvenska. Men det betyder självfallet inte att de är utan betydelse eftersom både andelen och omfattningen av ”helsvenska” genrer också vittnar om hur SVT uppfyller sitt språkansvar.

I SVT24 dominerar program på svenska språket – och det gäller i samtliga programgenrer. Den starka ställningen för det svenska språket i SVT24 förklaras till stor del av att nyheter, sändningar från konferenser/seminarier och riksdagen utgör en mycket stor del av utbudet. Men också av att det övriga utbudet i huvudsak utgörs av repriserna från SVT1+2 – och i det urval som görs prioriteras svenska program (troligen därför att svenska program, allt annat lika, har ett större publiktycke än utländska program).

Det svenska programutbudet har generellt sett en starkare ställning i SVT1+2 än i TV4. I SVT1+2 är nästan tre fjärdedelar svenska program, medan andelen i TV4 är ungefär hälften. Det finns även andra klara skillnader mellan SVT och TV4. SVT:s faktautbud är i högre grad på svenska än TV4:s faktautbud inom motsvarande programgenrer. Det är också stora skillnader när det gäller svensk fiktion. I SVT består ungefär en fjärdedel av filmutbudet av svenska filmer och knappt en fjärdedel av tv-serieutbudet är på svenska, medan andelen svenska tv-serier och svenska filmer är betydligt lägre i TV4.

Hur starkt ett programföretag prioriterar ett visst område bör alltså belysas både med utgångspunkt ifrån vilket ställning utbudet har i förhållande till annat utbud och vilken omfattning det har i absoluta tal.

Sammantaget sände SVT1 och SVT2 under tillståndsperioden i genomsnitt ca 130 timmar per vecka på svenska språket (per kanal 65 tim/vecka). Det innebär att SVT24 i kvantitativ mening är SVT:s mest svenskspråkiga kanal. Till stor del hänger det samman med kanalens inriktning på nyheter, seminarier/konferenser och riksdagssändningar. Utbudet i SVT24 och Kunskapskanalen har därmed lett till att utbudet av program på svenska i SVT:s samlade vuxenutbud nästan har fördubblats.

I tabell 13.1 redovisas resultatet för tillståndsperioden 2007-2009. De förändringar som ägt rum under perioden 2001-2009 presenteras när det gäller programutbudets ställning (procentandel svenska program) och när det gäller det svenska programutbudets omfattning (timmar/vecka) i tabell 13.2.

Det svenska programutbudets ställning har försvagats i SVT1+2. Det gäller i princip för alla programgenrer. Minskningen under tillståndsperioden är störst jämfört med perioden 2001-2003, men betydligt mindre jämfört med treårsperioden omedelbart före. När det gäller kultur- och nöjesutbudet ökar andelen program på svenska under tillståndsperioden.

Tabell 13.2 SVT 1+2:s utbud av svenska program inom olika programgenrer - utvecklingen 2007-2009 (procent, tim/vecka)

	Ställning (procentandel)				Omfattning (tim/vecka)				
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring tim	%
Totalt	75	69	67	-2	131	128	130	+2.00	+2
Fakta	86	77	73	-4	46.15	40.19	37	-3.19	-8
Samhälle	87	83	79	-4	15.13	14.18	14.47	+0.29	+3
Kultur	80	71	80	+9	11.05	10.56	9.25	-1.31	-14
Natur	85	76	52	-24	2.20	1.40	1.31	-0.09	-9
Vetenskap	88	77	67	-10	2.02	1.26	1.46	+0.20	+23
Historia	80	66	51	-14	1.32	1.22	1.03	-0.19	-23
Vardag	89	71	68	-3	5.45	3.41	4.00	+0.19	+9
Fiktions	32	27	27	±0	9.31	8.15	9.24	+1.09	+14
Långfilm, drama	28	24	24	±0	2.36	2.28	2.20	-0.08	-5
Långfilm, övriga	36	38	29	-9	2.27	2.35	2.13	-0.22	-14
TV-serier, drama	27	22	24	+2	1.48	1.46	2.20	+0.34	+32
TV-serier, övriga	21	21	10	-11	1.05	1.09	0.34	-0.35	-51
Såpor	81	100	100	±0	1.36	0.17	1.58	+1.42	+60
Nöje & förströelse	77	68	76	+8	10.00	8.48	12.49	+4.01	+46
Nöjesprogram	89	83	94	+11	6.24	5.57	8.06	+2.09	+36
Sitcoms, kom.serier	23	20	42	+22	0.32	0.19	1.14	+0.55	+290
Pratshower, intervju progr.	92	51	64	+13	1.42	1.24	2.34	+1.10	+83
Matprogram	86	86	66	-20	1.20	1.07	0.55	-0.12	-18
Verklighetsunderhållning	85	59	63	+4	0.49	1.42	4.03	+0.12	+5
Tävlingsdokusåpor	90	80	55	-4	0.35	0.38	2.13	+0.31	+30
Gestaltning & upplevelse	71	59	100	+20	3.19	3.51	0.14	-0.24	-63
Barn	65	60	52	-8	8.12	8.05	5.00	-3.05	-38
Ungdom	97	69	36	-33	4.32	2.47	1.06	-1.42	-60

En minskad andel av svenska program behöver dock inte nödvändigtvis betyda att det svenska utbudet har minskat i absoluta tal om det totala programtiden samtidigt har ökat. I SVT1+2 har exempelvis andelen svenskspråkiga program minskat med två procentenheter under tillståndsperioden, men i absoluta tal har utbudet ändå ökat med två timmar per vecka.

Som framgår av den högra delen av tabell 13.2 (som visar utbudets omfattning) så sker det stora förändringar i det svenskspråkiga utbudet. Ungefär hälften av genrererna ökar i programtid under tillståndsperioden jämfört med föregående treårsperiod, och ungefär hälften minskar. Förändringsmönstret är tydligt. Genrer inom fakta- och kulturområdet minskar i omfattning, medan nöjesgenrererna och utbudet av svenska tv-serier (drama) ökar kraftigt. Utvecklingen kan ses mot bakgrund av den stora förändring som ägde rum mellan 2001-2003 och 2004-2006 då det svenska nöjesutbudet i SVT1+2 minskade mycket kraftigt (Se GRN:s rapport, nr 22, s 46 ff). Utbudet av svensk fiktion och svenska nöjesprogram i SVT1+2 ligger därför under tillståndsperioden på ungefär den nivå som det gjorde under slutet av 1990-talet (1998-2000).

Den kraftiga minskning som kan noteras i SVT1+2 när det gäller svenskspråkiga barn- och ungdomsprogram kan ses mot bakgrund av tillkomsten av Barnkanalen (se avsnitt 18 om SVTB). Minskningen av det svenskspråkiga faktautbudet i SVT1+2 kan troligen hänföras till tillkomsten av Kunskapskanalen genom att färre program repriseras i SVT2, och då istället sänds i Kunskapskanalen.

14 Public servicekrav 6 - Kulturen

Det andra kärnområdet och det sjätte public servicekravet *Kulturen* – innebär att SVT ”skall erbjuda ett mångsidigt kulturutbud av hög kvalitet” och ”spegla de många olika kulturer som finns i Sverige”. I ett public serviceperspektiv handlar det i första hand om hur starkt kulturområdet prioriteras i public serviceföretagens utbud – att programföretaget erbjuder sin publik ett kulturutbud inom ett vitt spektrum av programgenrer och kulturyttringar.

I vilken utsträckning SVT uppfyller sitt kulturansvar undersöks genom den *ställning* som kulturutbudet intar i förhållande till andra programområden och till det totala programutbudet, och genom den *omfattning* kulturutbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

Vid sidan av *nyhetsprogram* urskiljs i det följande två olika slags kulturutbud: Dels *kulturprogram* – oftast faktrainriktade magasinprogram i serieformat inom olika kulturområden som exempelvis konst, litteratur, musik och film. Dels *gestaltande* program – oftast upplevelseinriktade program i singelformat inom olika kulturyttringar som exempelvis opera, teater och musikkonserter.

I tabell 14.1 redovisas inledningsvis en översikt över kulturutbudet i SVT under tillståndsperioden 2007-2009 både när det gäller den ställning kulturområdet har i kanalens programutbud och hur omfattande kulturutbudet är i timmar och minuter.

Tabell 14.1 SVT:s kulturutbud under tillståndsperioden 2007-2009 (procent, tim/vecka)

	<i>Ställning (procentandel)</i>				<i>Omfattning (tim/vecka)</i>			
	<i>SVT1+2</i>	<i>SVT24</i>	<i>KK</i>	<i>SVTvux</i>	<i>SVT1+2</i>	<i>SVT24</i>	<i>KK</i>	<i>SVTvux</i>
Totalt kulturutbud	10.3	4.7	13.5	8.9	20.00	5.15	5.05	30.20
Kulturnyheter	0.9	0	0	0.5	1.45	0.05	0	1.50
Kulturprogram	6.1	3.8	13.5	6.1	11.50	4.10	5.05	21.05
Gestaltning/ upplevelser	3.3	0.09	0	2.2	6.30	1.00	0.00	7.30

I SVT1+2 utgör kulturutbudet drygt 10 procent av det totala programutbudet vilket i genomsnitt motsvarar en programtid på 20 timmar per vecka. Två tredjedelar utgörs av ett faktrainriktat kulturutbud (kulturprogram och kulturnyheter) och en tredjedel av gestaltande program. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande kulturutbud i TV4 under det senaste decenniet utgjort ca en procent av det samlade programutbudet eller i genomsnitt ca 1½ timma per vecka.

Kulturutbudet har också en stark ställning i Kunskapskanalen (KK). Läggs utbudet i SVT24 och KK samman med utbudet i SVT1+2 så ökar kulturutbudet i omfattning med ca 10 tim/vecka, eller med 50 procent. Det handlar i första hand om faktrainriktade kulturprogram och i mindre grad om gestaltande program. I tabell 14.2 inriktas därför redovisningen endast på kulturprogrammen och hur det fördelas på olika genrer.

Kulturprogramprofilerna i SVT1+2 och i (repriskanalen) SVT24 liknar varandra, även om SVT24 är klart mer litteraturinriktad och SVT1+2 i högre grad är inriktat mot film. I Kunskapskanalens utbud dominerar faktaprogram om konst och arkitektur (nästan 40 procent). I storleksordning därefter kommer litteratur och film.

Tabell 14.2 Kulturprogram i SVT1+2, SVT24 och Kunskapskanalen under tillståndsperioden 2007-2009 (procent)

	SVT1+2	SVT24	KK
Konst, design, arkitektur	10.3	6.6	38.8
Litteratur	16.7	27.2	26.0
Teater	1.3	0	3.6
Dans	1.1	0.3	0.8
Musik	4.6	3.6	10.1
Musik, rock/pop	12.6	10.3	1.9
Film	11.2	5.2	2.8
Massmedier	0.3	1.2	2.1
Nöje	3.3	7.4	0
Språk	1.8	0.2	9.7
Kultur, allmänt	36.6	37.8	4.2
	100.0	100.0	100.0

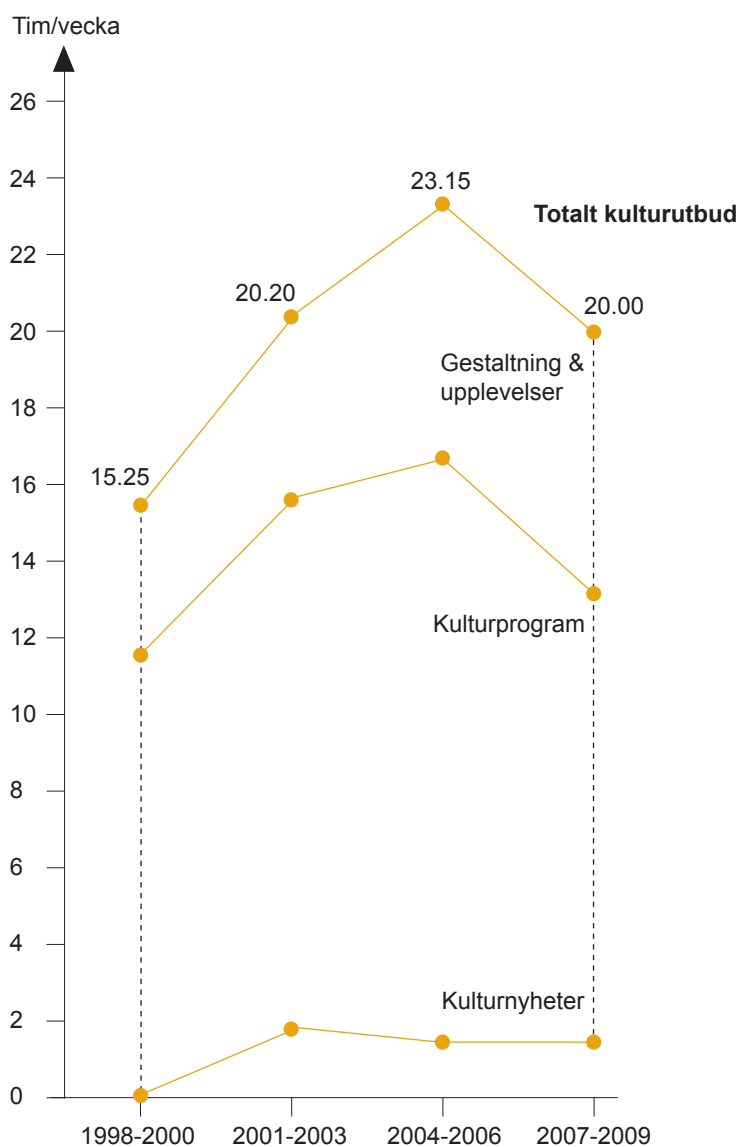
Det bör påpekas att ”kulturområdet” även bevakas och uppmärksammas inom andra programgenrer än de som kan skiljas ut med hjälp av tv-kanalernas programtabläer. I SVT:s (och TV4:s) morgonprogram förekommer exempelvis stående inslag inom kulturområdet som samtal om nya böcker, filmrecensioner och liknande. Och det gäller naturligtvis även andra typer av blandprogram som exempelvis SVT:s Caféprogram, intervjuprogram med författare eller andra kulturpersonligheter (som inte rubriceras som kulturprogram i tabläerna) eller bevakningen av kulturhändelser i de allmänna nyhetssändningarna. De uppgifter som ges om kulturbevakningens omfattning är med andra ord ett slags minimi-uppskattning.

Den utveckling som ägt rum över tid i SVT1+2 när det gäller kulturbevakningen presenteras översiktligt i tabell 14.3. Som framgår av tabellen minskar kulturutbudet i SVT1+2 under tillståndsperioden. Det gäller dock inte kulturnyheter som ökar. Minskningen gäller både kulturutbudets ställning (-2.3 procentenheter) och utbudets omfattning (-3¼ timmar per vecka).

Tabell 14.3 Kulturutbudets ställning och omfattning i SVT1+2 - utvecklingen 2001-2009 (procent, tim/vecka)

	Procentandel av totalutbudet				Tim/vecka			Förändring	
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	i tim	i %
Totalt kulturutbud	11.6	12.6	10.3	-2.3	20.20	23.15	20.00	-3.15	-14%
Kulturnyheter	1.0	0.8	0.9	+0.1	1.50	1.25	1.45	+0.20	+24%
Kulturprogram	7.9	8.3	6.1	-2.2	13.50	15.20	11.50	-3.30	-23%
Gestaltning/upplevelser	2.7	3.5	3.3	-0.2	4.40	6.30	6.30	±0	±0

Figur 14.1 Kulturutbudet i SVT1+2 - utvecklingen 1998-2009 (tim/vecka).

I figur 14.1 presenteras åskådligt hur kulturbevakningen har utvecklats i SVT1+2 under perioden 1998-2009. Som framgår av figuren kan minskningen under tillståndsperioden ses som ett resultat av att utbudet var särskilt omfattande under 2004-2006. Utbudet under tillståndsperioden är ungefär lika omfattande som under perioden 2001-2003 och betydligt större än under 1998-2000.

I tabell 14.4 presenteras kulturprogrammen (det faktainriktade programutbudet) uppdelat på tio olika genrer. I tabell 14.4 och tabell 14.5 redovisas resultatet för åskådlighetens skull endast i programtid.

Utbudet i SVT1+2 har betydande spridning när det gäller bevakningen av olika kulturområden. Musikområdet har sammantaget störst programtid (ca 2 timmar per vecka), därefter program som i behandlar litteratur, konst och film. Övriga kulturområden som teater, dans och medier förekommer sällan.

Tabell 14.4 Kulturprogrammets omfattning i SVT1+2 - utvecklingen 2001 - 2009 (tim/vecka)

	2001- 2003	2004- 2006	2007- 2009	Förändring	
				i tim	i %
Konst, design, arkitektur	1.50	2.32	1.13	-1.19	-46%
Litteratur	1.50	2.01	2.00	-0.01	±0
Teater	0.15	0.19	0.09	-0.15	-53%
Dans	0.33	0.23	0.08	-0.15	-65%
Musik	1.44	1.59	0.33	-1.26	-72%
Musik, rock/pop	3.39	2.46	1.30	-1.16	-45%
Film	1.42	2.00	1.19	-0.41	-34%
Massmedier	0.42	0.25	0.02	-0.23	-92%
Nöje	0.04	0.16	0.24	-0.08	-50%
Kultur, allmänt	1.26	2.39	4.32	+1.53	+71%
Totalt	13.50	15.20	11.50	-3.30	-23%

Under tillståndsperioden minskade utbudet av kulturprogram med 23 procent, vilket innebär att utbudet är av samma omfattning som under perioden 1998-2000 (ej med i tabellen). Samtliga specialgenrer minskar i programtid, medan allmänt inriktade kulturprogram ökar jämfört med föregående treårsperiod. Det finns därför anledning att tro att kulturformer som under tidigare perioder tagits upp i specialinriktade kulturprogram under tillståndsperioden tagits upp i mer allmänt inriktade program.

Utbudet av gestaltande program har i tabell 14.5 delats upp på sju olika kulturyttringar.

Det gestaltande, upplevelseinriktade programutbudet är under tillståndsperioden av samma omfattning som under den föregående treårsperioden men klart större än under 2001-2003 (ca 40 procent). Musikutbudet dominerar mycket kraftigt och uppgår sammantaget till ca 5½ timmar eller 85 procent av upplevelseutbudet. Mer än hälften utgörs av konstmusikkonserter; klassisk musik. Konserter inriktade på rock och populärmusik uppgår till drygt en timma per vecka. Det som i tabellen betecknas ”musik” består i först hand av klassisk musik, men sänds inte i konsertform.

Tabell 14.5 Omfattningen av gestaltning & upplevelseprogram i SVT1+2 - utvecklingen 2001 - 2009 (tim/vecka)

	2001- 2003	2004- 2006	2007- 2009	Förändring	
				i tim	i %
Teater	0.14	0.18	0.11	-0.07	-39%
Opera	0.13	0.25	0.22	-0.03	-12%
Dans	0.08	0.09	0.04	-0.05	-56%
Musik	0.28	1.07	1.11	+0.04	+4%
Musik, konsert	2.59	3.27	3.13	-0.14	-7%
Musik, rock/pop	0.23	0.40	1.06	+0.26	+65%
Teater, revy/buskis	0.13	0.16	0.19	+0.03	+19%
Annat	0.03	0.08	0.03	-0.05	-65%
Totalt	4.40	6.30	6.30	±0	±0

Även om musiken dominerar kraftigt förekommer även andra kulturyttringar som teater, opera och buskisteater/revyer. Opera är exempelvis en större programgenre än utbudet av revyer och buskisunderhållning.

Drygt 20 minuter opera i genomsnitt per vecka kan översättas till att SVT1+2 i genomsnitt under de senaste nio åren sänt mer än en helaftonsopera eller en dansföreställning ungefär varannan månad. Det bör dock påpekas att även om urvalet är stort (var tredje vecka undersöks) är felkällorna störst när det gäller programtyper som sällan förekommer i tablåerna eller är starkt koncentrerade till en viss tidsperiod (som exempelvis OS eller VM). Men det innebär inte nödvändigtvis att resultaten blir underskattade. De kan lika väl vara överskattade om exempelvis en urvalsvecka innehåller en storsatsning på opera eller en OS-vecka med sändningar dygnet runt. Men eftersom urvalet är så stort och så många år undersöks måste trots allt siffrorna även för den här typen av programkategorier bedömas som förhållandevis säkra.

Ett annat problem när det gäller bedömningen av hur omfattande kulturbevakningens omfattning är vad som skall räknas som upplevelseinriktade kulturprogram. Det som i tabellen betecknas som teater utgår ifrån den information som tv-kanalerna själva ger om programmen. Men det kan också vara rimligt att exempelvis räkna dramaserier baserade på svenska klassiker till kulturutbudet. Det resultat som tidigare redovisats i avsnitt 13 (tabell 13.2) för svenska dramaserier kan med ett vidare kulturbegrepp ingå inom kärnområdet *Kulturen*. SVT:s utbud av svenska dramaserier ökade med 32 procent under tillståndsperioden.

15 Public servicekrav 7 - Demokratin

Det tredje kärnområdet och det sjunde public servicekravet *Demokratin* innebär att "SVT skall beakta programverksamhetens betydelse för den fria åsiktsbildningen" genom att bland annat "meddela nyheter, stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden och därvid ge den allsidiga information som medborgarna behöver för att vara orienterade och ta ställning i samhälls- och kulturfrågor". Vidare skall SVT "granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna samt spegla verksamheten inom sådana organ och inom andra maktsfärer".

Att vara en del av det demokratiska samhället och i sin programverksamhet bidra till den demokratiska processen är grundläggande för ett public serviceföretag. I första hand handlar kvalitetskraven om hur starkt programföretagen prioriterar den programverksamhet som har betydelse för den svenska demokratin och ett öppet pluralistiskt samhälle – att programföretagen ger tittarna möjligheter att fungera som välorienterade medborgare.

I vilken utsträckning SVT uppfyller sitt demokratiska ansvar undersöks genom den *ställning* som nyhets- och samhällsutbudet intar i förhållande till andra programområden, och till det totala programutbudet och genom den *omfattning* det samhällsorienterade utbudet har i absoluta tal; programtid i timmar och minuter.

Det samhällsorienterande utbudets ställning och omfattning i SVT:s vuxenkanaler redovisas i tabell 15.1.

Tabell 15.1 Samhällsutbudets ställning i SVT tillståndsperioden 2007 - 2009 (procent, tim/vecka)

	Ställning (procentandel)				Omfattning (tim/vecka)			
	SVT1+2	SVT24	KK	SVTvux	SVT1+2	SVT24	KK	SVTvux
Nyheter/samhälle	23	34	32	27	43.53	37.35	11.42	93.10
Nyheter	13	28	0	16	25.03	31.09	0	56.12
Samhällsprogram	10	6	32	11	18.50	6.26	11.42	36.58

Samhällsutbudet har under tillståndsperioden utgjort 23 procent av SVT1+2:s totala programutbud motsvarande i genomsnitt knappt 44 timmar per vecka. Nyhetssändningarna står för drygt 55 procent och samhällsprogrammen för knappt 45 procent av utbudet.

Ungefär en tredjedel av SVT24:s utbud under tillståndsperioden utgjordes av nyheter och samhällsprogram. Andelen nyhetssändningar i SVT24 är nästan dubbelt så stor som i SVT1+2. SVT24:s sändningar från konferenser, seminarier och riksdagen räknas just i detta sammanhang inte till tv-genren samhällsprogram (se även avsnitt 17 om SVT24).

Samhällsprogrammen utgör också en stor andel av Kunskapskanalens utbud (se även avsnitt 19 om KK). I detta fall handlar det nästan uteslutande om faktainriktade samhällsprogram (ca en tredjedel av utbudet eller i snitt ca 12 timmar per vecka). Tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen har därför inneburit att samhällsutbudet mer än fördubblats i SVT.

Som framgår av tabell 15.2 är det samhällsorienterande programutbudets ställning i SVT1+2 över tid stabilt. Utbudet i absoluta tal har dock ökat under tillståndsperioden med 6 procent eller ca 2½ timmar per vecka. I första hand har utbudet av samhällsprogram ökat.

Tabell 15.2 Samhällsutbudets ställning och omfattning i SVT1+2 2001-2009 (procent, tim/vecka)

	Ställning (procentandel)				Omfattning (tim/vecka)				
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring i tim	Förändring i %
Nyheter/samhälle	23	22	23	+1	40.15	41.27	43.53	2.26	+6%
Nyheter	13	13	13	±0	22.45	24.07	25.03	0.56	+4%
Samhällsprogram	10	9	10	+1	17.30	17.20	18.50	1.30	+9%

I tabell 15.3 redovisas hur utbudet i SVT1+2 har utvecklats över tid när det gäller *olika typer* av nyhetsprogram och samhällsprogram.

Under tillståndsperioden har SVT:s nyhetsutbud i genomsnitt bestått av ca 17½ timmar allmänna nyhetssändningar per vecka, ca en timma ekonominyheter, drygt 1¼ timma kulturnyheter och 4¾ timmar regionala nyheter producerade av elva distrikt (och 19 nyhetsredaktioner).

Tabell 15.3 Utbudet av nyheter och samhällsprogram i SVT1+2 - utvecklingen 2001-2009 (tim/vecka)

	2001- 2003	2004- 2006	2007- 2009	Förändring	
				i tim	i %
Nyheter, totalt	22.45	24.07	25.03	+0.56	+4%
Allmänna nyheter	16.01	18.24	17.27	-0.57	-5%
Ekonominyheter	2.06	1.30	1.07	-0.23	-26%
Kulturnyheter	1.50	1.25	1.44	+0.19	+22%
Regionala nyheter	2.48	2.48	4.45	+1.57	+70%
Samhällsprogram	17.30	17.20	18.50	+1.30	+9%
Debatt, utfrågning	3.22	3.12	2.53	-0.19	-10%
Granskning	3.21	3.09	3.15	+0.06	+3%
Magasin	4.57	5.26	4.03	-1.23	-25%
Dokumentär - svensk	2.51	2.15	3.12	+0.57	+42%
Dokumentär - nordisk	0.38	1.03	1.20	+0.17	+27%
Dokumentär - utländsk	1.09	1.09	2.47	+1.38	+142%
Samhälle, annat	1.05	0.56	1.18	+0.22	+39%
Nyheter&samhälle	40.15	41.27	43.53	+2.26	+6%
Riksdagssändningar	1.19	3.48	6.12	+2.24	+63%
Förkunnelse	1.48	2.00	1.35	-0.25	-21%

De allmänna nyhetssändningarna och ekonominyheterna har minskat under tillståndsperioden medan utbudet av kulturnyheter och regionala nyheter har ökat. De regionala nyhetssändningarna har i snitt ökat med ca två timmar per vecka. (Ekonominyheter förekommer dock under senare år som särskilda block i de allmänna nyhetssändningarna.)

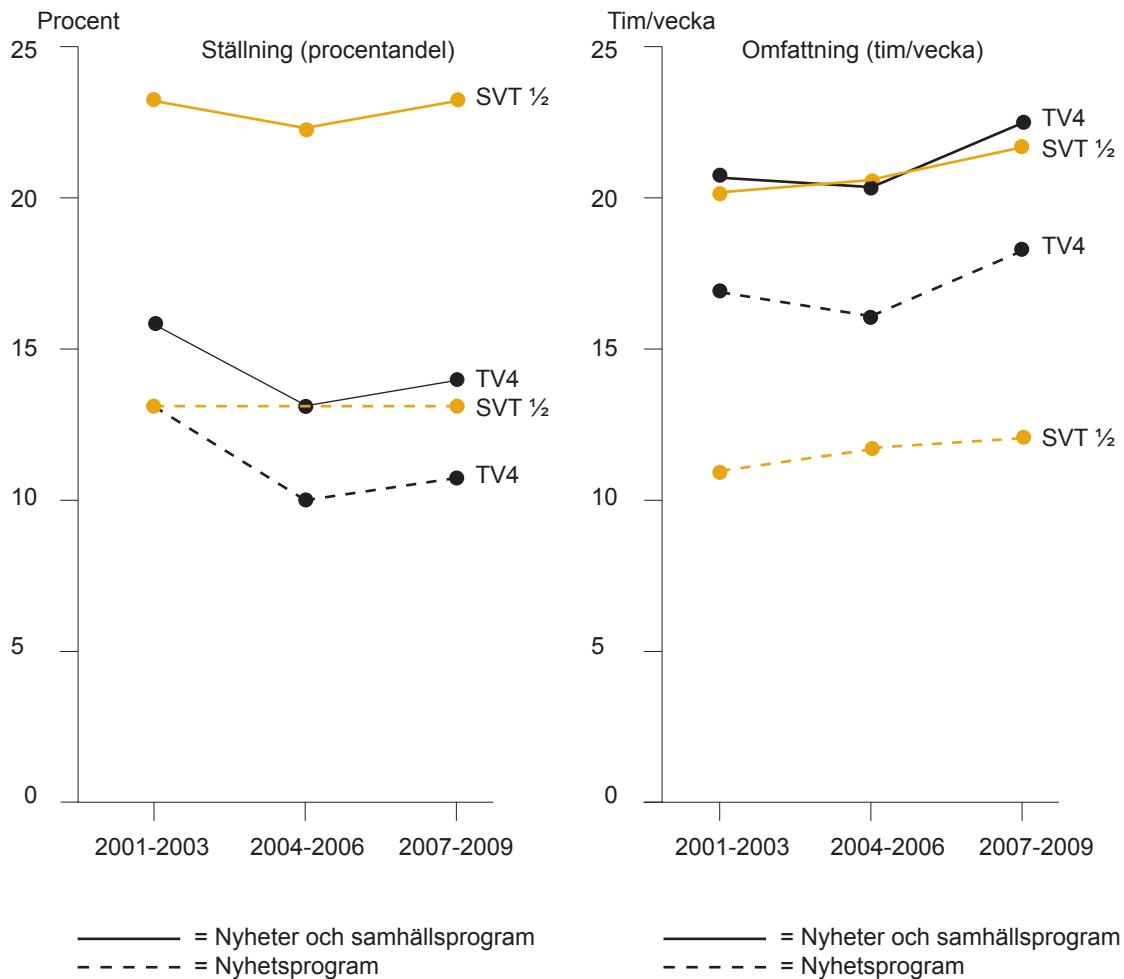
SVT1+2:s utbud av samhällsprogram täcker flera genrer. Magasinsprogram av olika slag är den enskilt största programkategorin med i genomsnitt ca 4 timmar per vecka. Utbudet av svenska dokumentärer, debattprogram och granskande program är ungefär lika stort eller i snitt ca 3 timmar per vecka. Utländska och nordiska dokumentärer står för drygt 4 timmar per vecka.

Utbudet av samhällsprogram ökade under tillståndsperioden med nio procent motsvarande i snitt 1½ timmar per vecka, i första hand är det svenska och utländska dokumentärer som har ökat. De svenska dokumentärerna ökar från i snitt 2¼ timmar till drygt 3 timmar per vecka eller med 42 procent. Utländska dokumentärer ökar ännu mer, med 142 procent eller nästan med två timmar per vecka.

Sändningarna från riksdagen har också ökat kraftigt från i genomsnitt knappt ¾ timmar till drygt 6 timmar per vecka. Magasinsprogram är den enda samhällsgenre som har minskat kraftigt under tillståndsperioden.

I figur 15.1 görs avslutningsvis en *översiktlig* jämförelse med hur TV4:s utbud av nyheter och samhällsprogram utvecklats över tid. För att underlätta jämförelsen med TV4 gäller resultatet i figuren medelvärdet för SVT1 och SVT2, i figuren betecknat med SVT½. Den heldragna linjen står för det samlade utbudet av nyheter och samhällsprogram och den streckade linjen enbart för nyhetsutbudet. Skillnaden mellan heldragen och streckad linje utgör alltså utbudet av samhällsprogram.

Figur 15.1 Samhällsutbudets ställning och omfattning i SVT½ och TV4 - utvecklingen 2001-2009 (procent, tim/vecka).

I SVT½ är samhällsutbudets ställning mycket stabil under den undersökta nioårsperioden 2001-2009. I TV4 minskar samhällsutbudets andel något (ställning), men ökar något i absoluta tal (omfattning). Samhällsutbudet i TV4 har alltså inte ökat i samma takt som kanalens totala programutbud. I SVT har däremot samhällsutbudet ökat i samma takt som den generella utbudsökningen.

Som framgår av figuren till höger uppvisar TV4 och SVT½ ett ungefär lika omfattande samhällsutbud (inklusive programinformation och reklam). Under tillståndsperioden är dock SVT½:s samhällsutbud i verklig programtid större än i TV4, uppskattningsvis i snitt 3-4 timmar per vecka. Skillnaden mellan samhällsutbudets omfattning i den genomsnittliga SVT-kanalen och TV4 är alltså inte dramatisk (kring 20 procent). Skillnaden ligger framför i inriktningen. I SVT spelar utbudet av samhällsprogram en nästan lika framträdande roll som nyhetsprogrammen. I TV4 utgörs samhällsutbudet till allra största delen av en omfattande nyhetsverksamhet.

16 Public servicekrav 8 - Särskilda grupper

Ett fjärde klassiskt kärnområde för public service är det som här getts samlingsbeteckningen *Särskilda grupper* och som utgör det åttonde public servicekravet. Public serviceföretagens ansvar gäller de särskilda behov som antas existera hos tre olika grupper av tittare: barn och ungdomar, funktionshindrade samt språkliga och etniska minoriteter. Kravet innebär att SVT ”skall erbjuda ett varierat utbud av program av hög kvalitet för och med barn och ungdomar”, ”beakta funktionshindrades behov” och ”beakta språkliga och etniska minoriteters intressen”.

De krav som ställs i SVT:s sändningstillstånd på textning av program är det enda programområde där villkorskraven är formulerade i kvantitativa termer (65 procent av program med svenskt ursprung skall vara textat, i sändningstillståndet för 2006 gällde 50 procent).

En sammanfattande översikt över utbudet under tillståndsperioden till de tre grupperna redovisas i tabell 16.1 både när det gäller den *ställning* utbudet har (andel av totalutbudet) och den *omfattning* utbudet har räknat i programtid. Hur programutbudets och programtjänsternas fördelning på olika programtyper utvecklas över tid presenteras för SVT1+2 i tabell 16.2.

Tabell 16.1 Programutbud i SVT för särskilda grupper - ställning och omfattning tillståndsperioden 2007-2009 (procent, tim/vecka)

	<i>Ställning: procentandel</i>				<i>Omfattning: tim/vecka</i>			
	SVT1+2	SVT24	KK	SVTvux	SVT1+2	SVT24	KK	SVTvux
Barn	4.9	0	0.7	2.9	9.33	0.05	0.16	9.54
Ungdom	1.5	0	2.2	1.2	3.01	0.01	0.50	3.52
Minoriteter	1.3	0	0	0.7	2.35	0.02	0	2.37
Funktionshindrade	64.8	22.7	80.8	50.5	84.13	21.21	20.10	125.44

Under tillståndsperioden utgjordes knappt fem procent av SVT1+2:s programutbud av barnprogram, vilket motsvarar i snitt ca 9½ timmar per vecka. Program särskilt riktade till ungdomar uppgick till ca tre timmar per vecka. I Kunskapskanalen var utbud riktat till barn mycket begränsat; och ungdomsutbudet uppgick till knappt en timma per vecka (UR svarade helt för detta utbud). I SVT24 förekom inga barn- eller ungdomsprogram.

Under tillståndsperioden sände SVT1+2 program på minoritetsspråk i snitt drygt 2½ timmar per vecka (uteslutande nyheter och barnprogram). Ungefär 65 procent av det svenska programutbudet i SVT1+2 var textat (nästan uteslutande skoldtextning) eller teckentolkat. Det krav som ställs i sändningstillståndet kan därmed (enligt vår beräkning) anses vara uppfyllt.

Som framgår av tabell 16.2 minskade i SVT1+2 utbudet av barnprogram under tillståndsperioden med nästan fem timmar/vecka. Den nytillkommande Barnkanalen har inte överraskande lett till ett minskat utbud av barnprogram i SVT:s huvudkanaler. (SVTB:s utbud redovisas separat i avsnitt 18.)

Knappt hälften av SVT1+2:s barnutbud består av svenska ramprogram och en lika stor andel av fristående tecknade program. Ungefär ½ timme per

vecka utgörs av nyheter och faktaprogram. Det innebär en minskning med nästan 1½ timme jämfört med den förestående treårsperioden eller 73 procent (se tabell 16.2).

Tabell 16.2 Program i SVT1+2 riktade till barn, ungdom, etniska minoriteter och funktionshindrade - utvecklingen 2001-2009 (tim/vecka)

	2001- 2003	2004- 2006	2001- 2009	Förändring	
				i tim	i %
Barn	13.26	14.19	9.33	-4.46	-33%
Nyheter & fakta	2.25	1.54	0.31	-1.23	-73%
Tecknat, fristående	4.01	5.06	4.35	-0.31	-10%
Andra program	6.59	7.19	4.27	-2.52	-39%
Ungdom	5.16	4.00	3.01	-0.59	-25%
Fakta	0.12	0.37	0.18	-0.19	-51%
Musik, konserter	0.25	0.19	0	-0.19	-
Topplista, videos	0.49	0.27	0.12	-0.15	-56%
Andra program	3.50	2.37	2.30	-0.07	-4%
Minoriteter	4.09	3.11	2.35	-0.36	-19%
Nyheter	1.29	1.47	2.10	+0.23	+18%
Fakta	1.53	0.34	0	-0.34	-100%
Barn	0.46	0.50	0.25	-0.25	-50%
Öppen/dold textning	15.42	51.01	84.13	+33.12	+65%
Nyheter	0	5.22	11.04	+5.42	+106%
Fakta	9.40	24.13	34.53	+10.40	+44%
Underhållning	4.09	13.54	26.13	+12.19	+89%
Barn & ungdom	1.08	4.16	4.44	+0.28	+11%
Teckentolkat	1.29	1.59	1.44	-0.15	-13%
Nyheter	0.28	0.35	0.49	+0.14	+40%
Fakta	0.24	0.49	0.30	-0.19	-39%
Underhållning	0.04	0.01	0.02	+0.01	+100%
Barn & ungdom	0.27	0.33	0.23	-0.10	-30%

Att pröva huruvida kraven på svenska som originalspråk uppfylls innebär betydande svårigheter, eftersom de barnprogram som klassificerats som svenska ramprogram ofta innehåller utländska program. Men i SVT1+2 minskar andelen svenska program under senare år (se även avsnitt 18 om SVTB).

Vad som skall betraktas som program riktade till ungdomar är inte självklart, men även i detta fall avgörs klassificeringen i första hand av vad som sägs i tv-kanalernas programinformation. Utbudet av ungdomsprogram är i SVT betydligt mindre än utbudet av barnprogram. I i SVT1+2 har ungdomsprogrammen minskat trendmässigt. I SVT1+2 utgör faktainriktade program en mindre del av det utbud som riktas till ungdomar och har varierat över tid.

I SVT1+2 har program riktade till etniska och språkliga minoriteter under tillståndsperioden uppgått i genomsnitt till ungefär 2½ timmar per vecka. Utbudet har trendmässigt minskat – under tillståndsperioden med nästan 20 procent (se tabell 16.2). Under senare år har sändningstiden för nyhetsprogram på minoritetsspråk dock ökat och står för huvuddelen av de sändningar som riktar sig till olika minoritetsgrupper.

Utbud anpassat för funktionshindrade avser i första hand programutbud för hörselskadade och omfattar program på teckenspråk och öppen/dold textning av program. I SVT förekommer från år 2005 enbart dold textning och resultaten för 2001-2003 avser därför enbart öppen textning.

Den dolda textningen i SVT1+2 har ökat kraftigt över tid – och det gäller alla programkategorier. Under tillståndsperioden uppgick den dolda textningen till knappt 85 timmar per vecka och utgjorde därmed ungefär 65 procent av det svenskspråkiga programutbudet. Utbudet på teckenspråk minskade något under tillståndsperioden – från ca 2 tim/vecka till ca 1¾ tim/vecka.

17 SVT24

SVT24:s (och Kunskapskanalens) programutbud under tillståndsperioden 2007-2009 har tidigare redovisats och jämförts med utbudet i SVT1 och SVT2. Syftet har då primärt varit att beskriva utbudet under tillståndsperioden, men också se vad tillkomsten av SVT24 (och KK) inneburit för SVT:s programutbud i sin helhet.

I detta avsnitt ges en samlad beskrivning av SVT24 och hur utbudet har utvecklats under hela den femårsperiod som undersökts (SVT24, Kunskapskanalen och Barnkanalen började undersökas från och med år 2005).

Tabell 17.1 SVT24-utbudets ursprung - utvecklingen 2005-2009 (procent)

	Totalt programutbud					Utbud på bästa sändningstid				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Sverige	94	92	87	80	88	90	85	76	76	66
Norden	0	2	3	3	5	0	6	6	7	11
Storbritannien	0	0	3	3	3	0	0	6	7	8
USA	2	1	2	2	2	3	3	5	2	5
Övriga Västvärlden	1	4	4	3	2	0	2	3	6	6
Resten av världen	2	1	1	9	1	6	2	4	3	4
Okänt, övrigt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	99	100	100	100	101	99	98	100	101	100
Antal tim/vecka	127	114	118	97	115	17.00	17.00	19.00	19.30	20.30

SVT24:s utbud har under femårsperioden varierat mellan 97 och 127 timmar per vecka (i genomsnitt ca 114 timmar) och är därmed räknat i programtid den ”största” SVT-kanalen. Det svenska programutbudet dominerar starkt i SVT24 och det omfattande utbudet av nyheter, sport och sändningar från konferenser och riksdag gör SVT24 till den mest ”svenska” SVT-kanalen (tabell 17.1). Trendmässigt kan det, liksom i SVT1+2, noteras en ökning av nordiska program.

I tabell 17.2 redovisas programutbudets fördelning på information, underhållning och sport. Över tid har totalutbudet blivit något mer underhållningsinriktat. På bästa sändningstid är dock ökningen av underhållningsutbudet mycket kraftig – från en procent 2005 till 52 procent 2009. Under 2009 minskar också kanalens utbud av sportprogram betydligt både i totalutbudet och på bästa sändningstid.

Tabell 17.2 SVT24 - utbudets huvudinriktning - utvecklingen 2005-2009
(procent)

	Totalt programutbud					Utbud på bästa sändningstid				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Information	83	85	73	63	75	74	45	38	37	48
Underhållning	3	2	12	18	18	1	5	34	44	52
Sport	14	13	15	19	7	21	21	18	11	0
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

SVT24:s programprofil när det gäller totalutbudet domineras som framgår av tabell 17.3 starkt av nyheter (i snitt 31 procent), sändningar från konferenser och seminarier (i snitt 19 procent) och sport (i snitt 14 procent). Det förekommer inga barn- eller ungdomsprogram.

Programprofilen på bästa sändningstid är annorlunda. Där har samhällsprogram, kultur- och faktaprogram dominerat (i snitt 34 procent), men också ett stort utbud av sport (i snitt 25 procent), och under de första åren förekom även en mycket stor andel nyhetssändningar på bästa sändningstid. Programprofilen har dock över tid förändrats mycket starkt. Nyhetssändningarna har minskat mycket kraftigt och förekom inte under 2009 på bästa sändningstid. Utbudet av samhällsprogram har också minskat, medan utbudet av faktaprogram har ökat och kulturprogramutbudet ligger på ungefär samma nivå. Utbudet av nöjesprogram, tv-serier och blandprogram har däremot ökat mycket kraftigt.

Tabell 17.3 SVT24:s programprofil - utvecklingen 2005-2009 (procent)

	Totalt programutbud					Utbud på bästa sändningstid				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Nyheter	37	33	29	22	32	40	16	8	8	0
Samhällsprogram	10	15	5	6	6	17	28	7	9	8
Kulturprogram	4	3	4	4	4	7	6	12	9	8
Övr faktautbud	2	2	6	5	6	5	14	18	13	18
Blandprogram	5	5	7	3	9	0	1	11	10	10
Talkshows	0	0	1	1	1	0	1	11	10	10
Dokusåpor	0	0	0	1	1	0	0	0	2	2
Övr verklighetsunderhållning	0	0	1	1	1	0	2	4	3	3
TV-serier	0	0	3	5	6	1	1	6	8	17
Såpor	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
Sit-coms	0	0	0	2	1	0	0	2	1	0
Nöjesprogram	2	0	2	4	5	0	1	5	13	14
Interaktiv underhållning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Långfilm	0	0	0	2	1	0	0	2	4	2
Sport	15	13	15	19	7	20	21	21	18	11
Barn	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Ungdom	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Minoriteter	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Riksdagssändningar	4	5	5	6	6	2	0	0	0	0
Konferenser, seminarier	22	22	19	18	13	7	10	0	0	0
Övrigt	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
Totalt	102	98	98	99	99	100	101	101	100	98

Förändringen mot ett mer underhållningsinriktat programutbud gäller i första hand utbudet på bästa sändningstid, men trenden kan också iakttas i SVT24:s totala programutbud.

18 Barnkanalen (SVTB)

Barnkanalen (SVTB) delar sändningskanal med Kunskapskanalen (KK), som sänder på kvällstid. (Från den 18 januari 2010 delar SVTB dock ”kanal” med SVT24).

Programutbudet i SVTB har under femårsperioden ökat med en tredjedel – från i snitt 76 timmar per vecka 2005 till 102 timmar 2009 (tabell 18.1). Ungefär en femtedel av utbudet är riktat till ungdomar. Under 2009 uppgick barnprogrammen till ca 12 timmar per dag och ungdomsprogrammen till ca 2½ timmar per dag.

Tabell 18.1 Barnkanalens programutbud - utvecklingen 2005-2009

	<i>Ställning: procentandel</i>					<i>Omfattning: tim/vecka</i>					<i>Förändring</i>	
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	i tim	i %
Barn	82	76	76	81	82	62	55	60	72	84	+22	+35
Ungdom	18	24	24	19	18	14	17	19	17	18	+4	+29
	100	100	100	100	100	76	72	79	89	102	+26	+34

Att bestämma barnprogrammets ursprung innebär betydande svårigheter eftersom en stor del av utbudet består av svenska ramprogram där det inte redovisas varifrån vilket land de olika programinslagen kommer. Under femårsperioden har i genomsnitt knappt 30 procent av programutbudet angetts ha svenskt ursprung. Men denna andel skall troligen ses som ett maximum. (Tabell 18.2).

Tabell 18.2 Barnkanalens produktionsursprung - utvecklingen 2005 - 2009 (procent)

	2005	2006	2007	2008	2009
Sverige	34	22	26	32	30
Norden	4	5	4	4	1
Storbritannien	19	22	21	28	27
USA	9	9	11	6	12
Okänt, övrigt	34	42	38	30	30
	100	100	100	100	100

Det går inte spåra någon tydlig trendmässigt förändring – andelen svenskt utbud är förhållandevis stabilt över tid. Det gäller även för det amerikanska programutbudet (i snitt drygt 9 procent). Program med brittiskt ursprung ökar dock över tid. Andelen barnprogram med svenskt ursprung (liksom amerikanskt) är betydligt större i SVT1+2 än i Barnkanalen (se avsnitt 13).

SVTB:s barnprogram har trendmässig förändrats över tid. Det som i tabell 18.3a kallas fristående tecknade program ökar mycket kraftigt – både räknat i andelar och i programtid (nästan en fördubbling), medan andra typer av barn-

program minskar. Utbudet av nyheter och faktaprogram ökar dock kraftigt. Andelsmässigt är det inte stort (i snitt fem procent), men räknat i programtid handlar det under 2009 om nästan 6 timmar per vecka. Det är ca tre gånger så mycket som under tidigare år i SVT1+2. Faktaprogrammen ökar också i det utbud som särskilt riktas till ungdomar (tabell 18.3b). I det fallet sker det under femårsperioden nästan en tredubbling av programtiden.

Tabell 18.3a Barnkanalens programprofil - barnprogrammets utveckling 2005-2009

	<i>Ställning: procentandel</i>					<i>Omfattning: tim/vecka</i>					<i>Förändring</i>	
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	<i>i tim</i>	<i>i %</i>
Nyheter/fakta	6	5	4	3	7	3.45	2.39	2.27	2.10	5.57	+2.12	+59%
Tecknat (fristående)	48	59	68	65	70	29.49	32.13	40.33	46.51	58.26	+28.37	+96%
Övriga program	46	36	28	32	21	28.15	19.39	16.47	23.03	17.11	-11.04	-39%
Minoritet/barn	0	0	0	0	2	0.13	0.11	0.09	0.16	1.14	+1.01	+470%
	100	100	100	100	100	62	55	60	72	84	+22	+35%

Tabell 18.3b Barnkanalens programprofil - ungdomsprogrammets utveckling 2005-2009 (procent, tim/vecka)

	<i>Ställning: procentandel</i>					<i>Omfattning: tim/vecka</i>					<i>Förändring</i>	
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	<i>i tim</i>	<i>i %</i>
Fakta	6	4	9	0	14	0.47	0.36	1.45	0	2.41	+1.54	+243%
Musik	0	0	5	0	4	0	0	0.49	0.02	0.39	+0.39	-
Övriga program	94	96	86	100	82	13.21	16.23	16.23	16.56	15.12	+1.51	+14%
	100	100	100	100	100	14	17	19	17	18	+4	+29%

19 Kunskapskanalen (KK)

Kunskapskanalen har under femårsperioden 2005-2009 sänds på kvällstid i samma sändningskanal som Barnkanalen. (Från den 18 januari 2010 har Kunskapskanalen "bytt" sändningskanal med SVT24 och sänder i en egen kanal och har också "tagit över" SVT24:s sändningar från konferenser, seminarier och riksdagen).

Kanalen görs i ett samarbete mellan SVT och UR. Utbudet har sedan 2005 pendlat mellan 34 och 39 timmar per vecka. SVT:s och UR:s andelar har varierat något över tid, men de står för ungefär hälften var av Kunskapskanalens programutbud.

Tabell 19.1 Kunskapskanalens ursprung - utvecklingen 2005-2009 (procent)

	2005	2006	2007	2008	2009
Sverige	72	68	69	78	52
Norden	2	5	8	1	3
Storbritannien	8	9	9	10	21
USA	3	2	2	4	3
Okänt, övrigt	15	16	12	7	21
	100	100	100	100	100
N=tim/vecka	25	34	38	39	35

Program med svenskt produktionsursprung har dominerat, men minskade kraftigt under 2009 till ca hälften av utbudet (tabell 19.1). I första hand har utbudet av brittiska program ökat och de stod under 2009 för ungefär en femtedel av Kunskapskanalens utbud. Amerikanska program spelar en mycket underordnad roll.

I tabell 19.2 redovisas hur Kunskapskanalens programprofil har utvecklats under 2005-2009. Utbudet är fördelat på tre huvudområden – fakta samhälle, fakta kultur och fakta vetenskap. Program särskilt riktade till barn- och ungdomar urskiljs också, liksom det mycket begränsade utbud som klassificerats som förströelse och underhållning.

Tabell 19.2 Kunskapskanalens programprofil - utvecklingen 2005-2009 (procent)

	2005	2006	2007	2008	2009	Medelvärde
Fakta samhälle, totalt	23.3	25.2	29.9	35.9	34.1	29.6
Samhällsmagasin	4.2	7.6	9.8	2.4	10.9	7.0
Debatt	0.5	0.5	0.3	1.3	5.4	1.6
Samhällsdokumentär, svensk	4.0	1.4	1.6	4.7	3.9	3.1
Samhällsdokumentär, utländsk	4.6	3.3	3.3	20.6	4.4	7.2
Allmänt, övrigt	10.0	12.4	14.9	6.9	9.5	10.7
Fakta kultur, totalt	17.0	15.2	14.1	11.6	16.5	15.0
Konst, arkitektur & design	3.6	4.3	4.6	2.8	7.1	4.5
Litteratur	2.4	2.9	2.5	5.7	2.4	3.2
Teater, dans	0.1	0.3	0.3	0	1.9	0.5
Film, massmedier	3.2	1.6	1.2	0.8	0.5	1.5
Musik	2.2	1.9	1.4	1.9	2.9	2.1
Språk	3.1	0.9	2.9	0	1.4	1.7
Allmänt, övrigt	2.4	3.3	1.2	0.4	0.3	1.5
Fakta vetenskap, totalt	43.3	38.6	41.4	44.2	42.1	41.9
Naturvetenskap, teknik	16.6	13.9	9.6	14.5	11.1	13.1
Miljö	2.6	3.2	11.2	6.6	2.6	5.2
Natur	6.2	5.1	3.1	5.7	6.6	5.3
Medicin, hälsa	4.3	4.9	5.7	6.9	7.1	5.8
Historia	11.8	10.0	10.0	4.6	8.9	9.1
Religion	1.1	1.4	1.0	1.7	1.6	1.4
Allmänt, övrigt	0.7	0.1	0.8	4.2	4.2	2.0
Andra faktaområden	3.5	6.1	5.7	6.9	6.4	5.7
Barnprogram, totalt	3.4	4.4	2.3	0	0	2.0
Ungdomsprogram, totalt	8.6	8.2	4.7	0	0.3	4.4
Fakta ungdom	8.5	8.2	3.8	0	0.2	4.1
Underhållning, förströelse, totalt	0.9	2.3	1.9	1.4	0.6	1.4

Kunskapskanalens utbud uppvisar en mycket stor spridning på olika kunskapsområden. Det gäller för femårsperioden i sin helhet, men det gäller också om man ser till utbudet under varje enskilt år.

Fakta vetenskap är det största programområdet (ca 42 procent) där naturvetenskap&teknik är det största kunskapsområdet följt av historia och natur. Programområdet fakta samhälle omfattar sammantaget ca 30 procent av

utbudet, där svenska och utländska dokumentärer står för ungefär en tredjedel. Inom fakta kulturområdet (15 procent) står konst, arkitektur&design för nästan en tredjedel av programtiden.

Över tid sker det vissa förändringar. Samhällsfakta ökar med ca 10 procentenheter, men det sker inte på ”bekostnad” av programområdena kultur och vetenskap utan det är utbudet av särskilda barn- och ungdomsprogram som minskar (ca 12 procentenheter). Under 2008 och 2009 förekommer knappast särskilda barn- och ungdomsprogram i Kunskapskanalens utbud. I övrigt går det inte att finna någon tydlig förändring i programutbudet över tid. Det finns inte någon programgenre som över de fem åren kontinuerligt ökar eller minskar, med ett undantag. Program om medicin och hälsa ökar något år för år. Det går alltså inte under de fem år som undersökts att urskilja någon särskild trend (eller mode) i Kunskapskanalens utbud när det gäller olika kunskapsområden.

I tabell 19.3 redovisas samma kunskapsområden som i tabell 19.2, fast uppdelat på det utbud som SVT respektive UR svarar för. Resultatet avser perioden 2005-2009 (2008 gjordes ingen uppdelning i SVT- och UR-program, därför ingår inte resultatet för år 2008 i tabellen).

Tabell 19.3 Kunskapskanalens programprofil - en jämförelse mellan SVT:s och UR:s utbud 2005-2009 (procent)

	2005-2009	
	SVT i KK	UR i KKK
Fakta samhälle, totalt	26.2	29.9
Samhällsmagasin	3.9	11.5
Debatt	2.6	0.7
Samhällsdokumentär, svensk	4.3	1.3
Samhällsdokumentär, utländsk	6.0	2.8
Allmänt, övrigt	9.4	13.6
Fakta kultur, totalt	16.4	15.0
Konst, arkitektur & design	5.6	4.5
Litteratur	2.4	2.9
Teater, dans	0.5	0
Film, massmedier	2.2	1.3
Musik	3.3	1.2
Språk	0.8	3.2
Allmänt, övrigt	1.6	1.9
Fakta vetenskap, totalt	50.3	34.8
Naturvetenskap, teknik	10.2	15.2
Miljö	8.3	2.2
Natur	11.2	0.3
Medicin, hälsa	3.6	7.4
Historia	15.3	5.9
Religion	1.2	1.4
Allmänt, övrigt	0.7	2.4
Andra faktaområden	4.8	9.8
Barnprogram, totalt	0	4.3
Ungdomsprogram, totalt	0.4	9.2
Fakta ungdom	0.3	8.7
Underhållning, förströelse, totalt	1.7	1.3
	100.0	100.0

Det finns både skillnader och likheter mellan SVT:s och UR:s utbud i Kunskapskanalen. Ser vi till de tre huvudområdena är programtiden för fakta samhälle och fakta kultur ungefär densamma i SVT:s utbud i Kunskapskanalen och UR:s utbud i Kunskapskanalen. Däremot är andelen fakta vetenskap betydligt större i SVT än i UR. Resultatet förklaras av att UR står för hela utbudet av barn- och ungdomsprogram, medan SVT inte har den typen av programutbud.

Ser vi till specifika kunskapsområden finns det dock tydliga skillnader både när det gäller samhällsutbudet och vetenskap fakta. SVT:s utbud i Kunskapskanalen består i betydligt större utsträckning av svenska och utländska dokumentärer, medan magasinprogram är mera vanligt i UR:s utbud i Kunskapskanalen. UR är i sitt vetenskapsutbud mer inriktat på naturvetenskap och medicin och SVT är avsevärt mer inriktat på natur, miljö och historia.

20 UR

Sveriges Utbildningsradio (UR) har ”till uppgift att bedriva programverksamhet inom utbildningsområdet i allmänhetens tjänst”. UR har eget sändningstillstånd, men sänder i SR:s och SVT:s kanaler. UR bedriver i samarbete med SVT också Kunskapskanalen. UR har även omfattande verksamhet på webben. De resultat som redovisas i detta avsnitt avser enbart UR:s programutbud i SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2.

UR:s sändningstillstånd har i huvudsak samma uppläggning som SVT:s sändningstillstånd. Bland annat finns frasen om att UR skall ”erbjuda ett mångsidigt programutbud av hög kvalitet” med. Även det som sägs om UR:s särskilda språkansvar (*Språket*) har samma formuleringar som för SVT liksom det som sägs om ansvaret för tittargrupper med särskilda behov – barn och ungdom, etniska och språkliga minoriteter och funktionshindrade (*Särskilda grupper*).

Tabell 20.1 UR:s programutbud i SVT1+2 - utvecklingen 2001-2009 (procent, tim/vecka)

Andel av SVT1+2:s totala utbud				Timmar/vecka					Bästa sändningstid minuter/v				
2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring i tim	Förändring i %	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring i min	Förändring i %
8.3	6.1	6.2	+0.1	15	12	12	±0	±0	18	13	24	+11	+85

Tabell 20.2 Förstasändningar i UR - utvecklingen 2001-2009 (procent, tim/vecka)

Procentandel servicerepris				Timmar/vecka				
2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring i tim	Förändring i %
46	45	44	-1	7.19	5.22	5.17	-0.05	-2%

Tabell 20.3 Svenskproducerade program i UR - utvecklingen 2001-2009 (procent, tim/vecka)

Andel svenska program				Timmar/vecka				
2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring i tim	Förändring i %
88	72	76	+4	14	9	9	±0	±0

I tabell 20.1 redovisas vilken *ställning* och vilken *omfattning* UR:s programutbud har i SVT:s huvudkanaler och vilken förändring som ägt rum. Under perioden i sin helhet har UR stått för knappt 7 procent av SVT1 och SVT2:s totala programutbud, vilket motsvarar i genomsnitt ca 13 timmar per vecka.

UR:s utbud hade ungefär samma ställning och omfattning under tillståndsperioden 2007-2009 som under föregående treårsperiod. På bästa sändningstid har UR-utbudets ställning dock förstärkts kraftigt. Programtiden har ökat med ca 85 procent.

En stor del av UR:s utbud består av servicerepriser. Andelen har inte förändrats under tillståndsperioden 2007-2009 (tabell 20.2).

Under tillståndsperioden har andelen svenska program ökat något jämfört med föregående treårsperiod. I timmar är förändringen marginell.

Tabell 20.4 Program målgrupper i UR:s utbud - utvecklingen 2001-2009
(procent, tim/vecka)

	Procentandel				Tim/vecka				
	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring	2001-2003	2004-2006	2007-2009	Förändring i tim	Förändring i %
Utbildningsväsendet	54	67	75	+8	8.33	8.03	9.08	+1.05	+13%
-Förskolan/grundskolan	27	34	31	-3	4.13	4.07	3.41	-26	-11%
-Gymnasiet	8	8	10	+2	1.20	1.00	1.16	+0.16	+27%
-Högskolan	13	14	13	-1	2.00	1.37	1.39	+0.02	+2%
-Ospecifierat	6	11	21	+10	0.58	1.22	2.33	+1.11	+87%
Minoriteter	4	5*	-	-	0.32	0.27*	-	-0.21	-
Allmänheten	42	28	25	-3	6.40	3.27	3.07	-0.20	-10%

I tabell 20.4 redovisas vilka målgrupper som UR:s programutbud riktar sig till. Som framgår av resultatet i tabellen har det ägt rum en mycket betydande förändring i UR:s programutbud. Det programutbud som direkt riktar sig till utbildningsväsendet har ökat från 54 procent under åren 2001-2003 till 75 procent under tillståndsperioden 2007-2009. Eftersom UR:s utbud under perioden minskar är ökningen i programtid inte lika markant.

Tabell 20.5 UR:s ämnesprofil - utvecklingen 2002-2009 (procent)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Snittvärde
Samhälle	12	18	15	16	25	29	33	24	22
Kultur & hantverk	13	8	6	8	11	5	7	4	8
Språk	21	19	25	28	23	24	23	22	23
Historia, religion & filosofi	7	10	8	6	6	5	3	9	7
Skola & pedagogik	4	6	5	6	6	9	7	9	6
Samlevnad	6	3	5	7	3	5	5	8	5
Ekonomi, hem & hushåll	1	2	0	2	2	1	0	1	1
Medicin & hälsa	3	3	3	2	6	1	5	8	4
Natur & miljö	2	3	3	3	2	1	2	4	2
Naturvetenskap, teknik & IT	15	13	14	13	9	9	11	9	12
Fakta allmänt, övrigt	17	15	17	10	9	11	4	2	10
	101	100	101	101	102	100	100	100	10

Tabell 20.6 Programutbudets produktionsursprung - utvecklingen 2001-2009 (procent)

	2001- 2003	2004- 2006	2007- 2009
Sverige	88	72	76
Norden	1	5	6
Storbritannien	9	12	8
USA	0	0	0
Övrigt/okänt	2	11	10

UR:s ämnesprofil i SVT1+2 under perioden 2002-2009 redovisas i tabell 20.5. De tre största ämnesområdena är språk, samhälle och naturvetenskap. Andelen samhällsprogram ökar trendmässigt, medan program om naturvetenskap, teknik och IT minskar. Utbudet av språkprogram är stabilt under perioden.

Det svenska programutbudet dominerar kraftigt i UR (tabell 20.6). Program med sitt ursprung i Storbritannien minskar något över tid, medan det nordiska utbudet ökar. Det förekom inga amerikanska program i UR.

Del IV SLUTSATSER

I denna del sammanfattas resultaten med utgångspunkt ifrån de två grundläggande public servicevärden och de åtta public servicekrav som urskiljts i Sveriges Televisions och UR:s sändningstillstånd. Avslutningsvis görs en samlad bedömning i vad mån de public serviceideal som ställts upp för en television i allmänhetens tjänst har uppnåtts under tillståndsperioden 2007-2009.

21 Jämförelser som måttstock

Det finns i princip två sätt att pröva om en tv-kanal i sitt programutbud uppfyller uppställda krav eller ideal.

Det första sättet är att undersöka om programutbudet i absolut mening uppfyller de villkor och krav som ställs. En sådan prövning förutsätter dock att uppställda normer och krav är formulerade i absoluta termer eller på ett sådant sätt att det direkt går att fastställa vad som är ”rätt” eller en ”godtagbar” nivå för att kraven skall anses vara uppfyllda. I SVT:s och UR:s sändningstillstånd förekommer inte den typen av villkor och bestämmelser med undantag för kravet på 65 procent textning av svenskspråkigt innehåll. Det är därför ingen framgångsväg.

Det andra sättet är att med utgångspunkt ifrån det som sägs i sändningstillstånden analysera och systematisera de normer och krav som sätts upp för en television i allmänhetens tjänst och därefter undersöka hur programutbudet förhåller sig till dessa normer och krav. Det blir sedan avståndet mellan uppställda normer och det faktiska programinnehållet som avgör om utbudet uppfyller de krav som ställs. Ju mindre avstånd mellan ideal och verklighet, desto bättre är programutbudet sett i public serviceperspektiv. Det är detta tillvägagångssätt som använts i denna undersökning.

Det finns dock ingen självklar måttstock för att avgöra hur långt avståndet är mellan uppställda public serviceideal och det faktiska programutbudet. I en del fall kan det för de flesta bedömare framstå som uppenbart att kraven uppfylls utan ett alltför stort inslag av personligt färgade värderingar. I huvudsak är vi dock hänvisade till en jämförande metod.

Två olika typer av jämförelser är aktuella: (1) För att fastställa och dra slutsatser om det handlar om ”rätt” eller en ”godtagbar” nivå – om programutbudet har den ställning och den omfattning i tv-kanalernas programtablåer att det kan anses uppfylla de krav som ställs är vi hänvisade till *jämförelser med andra tv-kanaler*. I dessa fall handlar det om jämförelser i termer av mer eller mindre; att avståndet mellan ideal och verklighet är mindre i en tv-kanal än i en annan.

(2) I de fall där det inte går att dra slutsatser om nivån är den ”rätta” kan man under alla omständigheter genom *jämförelser över tid* fastställa och dra slutsatser om uppställda krav uppfylls mindre i dagens programutbud än under tidigare år. I dessa fall handlar det om jämförelser i termer av ökar och minskar; att avståndet mellan ideal och verklighet är större under den aktuella tillståndsperioden än under tidigare tillståndsperioder.

De public servicevärden och public servicekrav som kan urskiljas i sändningstillståndet (2007-2009) utgör alltså grunden för granskningen. Och jämförelser är den metod som används som underlag för slutsatser om de åtta public servicekraven kan anses vara uppfyllda. Efter tillkomsten av det som i sändningstillståndet kallas programtjänster (SVT24, Kunskapskanalen och Barnkanalen) och som under tillståndsperioden så att säga blivit ”äkta” public servicekanaler (dvs tillgängliga för hela befolkningen), är det dock inte självklart ”vad” som skall utvärderas – SVT:s samlade utbud eller de enskilda kanalerna/programtjänsterna. Samma problematik gäller i princip även UR, eftersom UR både sänder i SVT:s kanaler (och i SR), och tillsammans med SVT delar ansvaret för Kunskapskanalen.

Enligt min mening är det rimligt att en utvärdering både avser ”helheten” och ”delarna” (se avsnitt 4). I det följande kommer därför bedömningen av SVT i första hand ta fasta på programutbudet i SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2, men också omfatta en bedömning av vad tillkomsten av SVT24, Kunskapskanalen och Barnkanalen betyder för SVT:s samlade programutbud sett i ett public serviceperspektiv.

Efter genomgången och bedömningen av SVT:s programutbud följer i ett separat avsnitt en samlad bedömning av UR:s programutbud.

22 ”... ett mångsidigt programutbud”

Det första public servicekravet *Information&underhållning* innebär att Sveriges Televisions programutbud både skall innehålla nyheter&fakta och underhållning& förströelse, och där det informationsinriktade programutbudet ges en framträdande plats.

Under tillståndsperioden råder det i SVT:s huvudkanaler en i det närmaste total balans mellan ett informationsinriktat och ett underhållningsinriktat programutbud. Det gäller för utbudet i sin helhet och det gäller för utbudet på bästa sändningstid. Över tid sker inga större förändringar, blandningen av information och underhållning är ungefär densamma under tillståndsperioden som under slutet av 1990-talet.

I detta grundläggande avseende måste slutsatsen bli att SVT:s huvudkanaler SVT1+2 uppfyller kravet på ett mångsidigt programutbud som kan antas tillgodose de ”skiftande förutsättningar och intressen” som finns hos svenska tv-tittare. Men vad är ”rätt mix”? Hur framträdande skall det informationsinriktade utbudet vara för att man skall kunna tala om en public servicekanal?

I sändningstillstånden ges inget direkt svar på vad som är en ”rätt” eller en ”godtagbar” nivå, utan vi är hänvisade till jämförelser med andra i sammanhanget relevanta tv-kanaler.

En sådan jämförelse visar att SVT:s huvudkanaler intar en särställning i det svenska tv-landskapet – skillnaden gentemot de renodlat kommersiella tv-kanalerna TV3 och Kanal 5 är extremt stor. Och skillnaden är också mycket stor i förhållande till TV4.

Tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen har dessutom inneburit att SVT:s informationsinriktning kraftigt har förstärks. Under tillståndsperioden innehöll SVT24 i huvudsak och Kunskapskanalen i sin helhet ett informationsinriktat innehåll, även om utbudet på bästa sändningstid i SVT24 i huvudsak är underhållningsinriktat.

Slutsatsen blir därför att Sveriges Television under tillståndsperioden i stor utsträckning uppfyller det första public servicekravet *Information&underhållning*, och att kravet, genom tillkomsten av de nya programtjänsterna, uppfylls i större utsträckning än under tidigare tillståndsperioder.

Det andra public servicekravet *Inhemskt&utländskt* innebär att Sveriges Televisions programutbud både skall bestå av inhemskt och utländskt producerade program, men att tyngdpunkten skall ligga i en inhemsk produktion och att mångfalden i det utländska programutbudet skall vara stor.

I Sveriges Televisions huvudkanaler SVT1+2 dominerar det inhemskt producerade programutbudet kraftigt. Det gäller både för programutbudet i sin helhet och för utbudet på bästa sändningstid. SVT:s programutbud intar även i detta avseende en särställning i det svenska tv-landskapet. Det gäller det inhemska utbudets ställning, men också den mångfald som finns i det utländska programutbudet. I de kommersiella kanalerna TV3 och Kanal 5, men även i TV4, är den angloamerikanska dominansen i det närmaste total.

Även om SVT1+2 innehåller en stor andel svenskproducerade program och en förhållandevis stor mångfald i det utländska utbudet (stora europeiska länder som Tyskland och Frankrike är dock inte särskilt väl företrädda) har det inhemskt producerade programutbudet minskat över tid. Mångfaldskravet uppfylls alltså mindre i dagens programutbud än tidigare. Men minskningen är inte stor, räknat i programtid är utbudet under tillståndsperioden ungefär lika stort som tidigare. Och under senare år har programutbud med ursprung i de nordiska länderna ökat närmast explosionsartat.

I SVT24 dominerar de inhemskt producerade programmen kraftigt under tillståndsperioden, medan Kunskapskanalen uppvisar ungefär samma fördelning på inhemskt-utländskt som SVT1 och SVT2. Tillkomsten av de nya programtjänsterna har alltså inneburit (inte helt överraskande) att det inhemska programutbudet har ökat i omfattning, men det har också inneburit att det inhemskt producerade programutbudet kommit att utgöra en större andel av SVT:s samlade utbud.

Slutsatsen blir därför att Sveriges Television i hög grad uppfyller det andra public servicekravet *Inhemskt&utländskt*, men att kravet inte uppfylls lika starkt i SVT:s huvudkanaler under tillståndsperioden som i början av 2000-talet. Tillkomsten av de nya programtjänsterna, särskilt SVT24, har dock inneburit att kravet i större utsträckning än tidigare uppfylls om vi ser till SVT-familjens samlade programutbud.

Det tredje public servicekravet *Hela landet* innebär att Sveriges Televisions programinnehåll skall spegla hela landet och inte enbart ses ur huvudstadens perspektiv.

I vilken utsträckning som detta kravet uppfylls kan inte fullt ut besvaras eftersom ett fullständigt svar kräver en analys av programmets innehåll, exempelvis vilken Sverigebild som ges i den nationella nyhetsrapporteringen. Det är däremot möjligt att med programtablåsernas hjälp undersöka vilken ställning och omfattning det regionala utbudet har i SVT.

Under tillståndsperioden bestod det regionala programutbudet till allra största delen av regionala nyhetsprogram – i genomsnitt drygt 4 timmar per vecka. Det övriga regionala utbudet uppgick till ca 20 minuter per vecka. Det innebär totalt sett en ökning med drygt 50 procent jämfört med närmast föregående treårsperiod. Men jämfört med perioden 1998-2000 har utbudet minskat, medan det är av ungefär samma omfattning som under perioden 2001-2003. Trendmässigt har dock de regionala nyhetssändningarnas ställning förstärkts och har aldrig varit så omfattande som under tillståndsperioden. Samtidigt har utbudet av andra typer av regionala program trendmässigt minskat och aldrig tidigare haft en så begränsad omfattning som under tillståndsperioden 2007-2009.

Underlaget är som sagt för begränsat när det gäller en bedömning av det tredje public servicekravet *Hela landet*. Klart står dock att det regionala programutbudet är betydligt mer omfattande under tillståndsperioden än under närmast föregående tillståndsperiod. Och det regionala utbudet har i jämförelse en starkare ställning i SVT:s huvudkanaler än det lokala utbudet i TV4.

Det fjärde public servicekravet *Programmångfald* innebär att Sveriges Televisions utbud skall vara mångsidigt genom att det innehåller många olika typer av program, och uppvisa stor variation.

SVT:s huvudkanaler uppvisar en stor bredd i sitt programutbud – både i det informationsinriktade och i det underhållningsinriktade utbudet. Det gäller även utbudet på bästa sändningstid.

SVT1 och SVT2 kan var och en karaktäriseras som så kallade breda public servicekanaler och intar på så vis en särställning i det svenska tv-landskapet. SVT1:s och SVT2:s utbud skiljer sig mycket starkt från TV3:s och Kanal 5:s mångfaldsprofiler, men också starkt ifrån TV4:s mångfaldsprofil.

Skillnaden mellan SVT:s huvudkanaler och de kommersiella kanalerna är ännu större om man ser till den variation som finns i programutbudet. Under en och samma tidsenhet erbjuder SVT sina tittare ett avsevärt mer variationsrikt utbud än sina konkurrenter.

Programbredden, men särskilt variationen i Sveriges fem största tv-kanaler har minskat över tid. Förklaringen är att bredden i utbudet inte har ökat i samma takt som utbudet har ökat. Det gäller för TV3, Kanal 5 och TV4, men trendmässigt minskar programvariationen mest i SVT:s huvudkanaler.

Tillkomsten av två nya tv-kanaler under tillståndsperioden (SVT24 och Kunskapskanalen/ Barnkanalen) innebär i sig att mångfalden i SVT:s programutbud har ökat. SVT24 uppvisade dessutom under tillståndsperioden ungefär samma programbredd som SVT1 och SVT2, och på bästa sändningstid var bredden även större i SVT24 än i SVT:s huvudkanaler. Den specialinriktade Kunskapskanalen hade helt naturligt en mindre programbredd (exempelvis

inga underhållningsprogram), men hade i gengäld störst variation i sitt utbud eftersom Kunskapskanalen på ett begränsat tidsutrymme erbjuder ett brett spektrum av olika typer av faktagrogram.

Slutsatsen blir därför att Sveriges Television under tillståndsperioden i sitt samlade programutbud i stor utsträckning uppfyller det fjärde public servicekravet *Programmångfald*. Även om bredden och variationen i SVT:s två huvudkanaler trendmässigt minskar har tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen lett till en väsentligt ökad mångfald i det samlade programutbudet. Sveriges Televisions särställning i det svenska tv-landskapet när det gäller bredd och variation i programutbudet har därför under tillståndsperioden snarare förstärkts än försvagats under tillståndsperioden

23 ”... av hög kvalitet”

De allmänna kvalitetskrav som kan ställas på programinnehållet i en television i allmänhetens tjänst har i analysen skiljts från de kvalitetskrav som gäller för de programområden som särskilt omnämns i sändningstillstånden och där public serviceföretagen tilldelas ett speciellt ansvar. I undersökningen har de allmänna kvalitetskraven inte specificerats eftersom de inte direkt berörs i sändningstillstånden. De kräver dessutom en annan typ av utvärdering.

Fyra områden pekas ut i sändningstillstånden där det ställs särskilda kvalitetskrav och som i analysmodellen motsvarar public servicekrav 5 till 8.

Det femte public servicekravet *Språket* innebär att Sveriges Television har ett särskilt ansvar för det svenska språket och dess ställning i samhället och att detta ansvar skall avspeglas i programutbudet.

Program på det svenska språket har en stark ställning i Sveriges Television. Det gäller i alla programgenrer, med ett visst undantag för fiktion. Och det gäller i ännu större utsträckning för utbudet på bästa sändningstid.

Även i det kommersiella TV4 har det svenska utbudet en stark ställning. I första hand gäller det nöjesutbudet som är omfattande och nästan uteslutande på svenska. TV4 har även ett omfattande utbud av nyheter medan fiktionsutbudet i mycket liten utsträckning är på det egna språket. TV3 och Kanal 5 har ett begränsat utbud av program på svenska.

Det svenskspråkiga programutbudet har över tid fått en något svagare ställning i SVT:s huvudkanaler SVT1+2. Andelen svenska program har minskat trendmässigt. Räknat i programtid sker dock ingen minskning. Program på svenska ökar med andra ord inte i samma takt som utbudet i sin helhet.

Jämfört med treårsperioden omedelbart före tillståndsperioden är minskningen av svenskspråkiga program i SVT1 och SVT2 inte så stor. Vissa programgenrer ökar istället mycket kraftigt. Det gäller nöjesgenrererna och tv-serier på svenska, medan genrer inom fakta- och kulturområdet minskar. Ökningen för svensk fiktion och svenska nöjesprogram under tillståndsperioden innebär att utbudet ligger på ungefär samma nivå som det gjorde under slutet av 1990-talet.

Tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen har lett till en kraftig ökning av svenskspråkiga program. I SVT24 dominerar program på svenska starkt,

och SVT24 var under tillståndsperioden SVT:s mest ”svenskspråkiga” kanal. Andelen svenska program i Kunskapskanalen ligger på ungefär samma nivå som i SVT1 och SVT2.

Slutsatsen blir att Sveriges Television i stor utsträckning uppfyller det femte public servicekravet *Språket*. Program på svenska har en stark ställning i alla slags programgenrer, möjligen med undantag för fiktionsutbudet. Över tid minskar trendmässigt det svenska programutbudets ställning i SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2, men utbudet har under tillståndsperioden förstärkts genom tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen. Sveriges Television intar därför även i detta avseende en särställning i det svenska tv-landskapet.

Det sjätte public servicekravet *Kulturen* innebär att Sveriges Television har ett särskilt ansvar för kulturen och att detta ansvar skall avspeglas i programutbudet.

Sveriges Television har ett mycket omfattande kulturutbud, både när det gäller faktainriktade kulturprogram och gestaltande, upplevelseinriktade program. Jämfört med det kommersiella TV4 är skillnaden mycket stor. Det gäller alla kulturyttringar.

Under tillståndsperioden utgjorde kulturutbudet i SVT:s huvudkanaler sammantaget 10 procent av totalutbudet, i genomsnitt ca 20 timmar per vecka. Det är en minskning jämfört med föregående treårsperiod, men gäller enbart kultur(fakta)program. Utbudet av kulturnyheter och gestaltande program har inte minskat. Det totala kulturutbudet i SVT1+2 har därmed ungefär samma omfattning som under treårsperioden 2001-2003, men är betydligt mer omfattande än under treårsperioden 1998-2000. Det bör påpekas att kulturområdet även uppmärksammas i andra programgenrer, t ex i Gomorron Sverige, som inte kan urskiljas med hjälp av tv-kanalernas programtablåer.

Slutsatsen blir därför att Sveriges Television i stor utsträckning uppfyller det sjätte public servicekravet *Kulturen* även om de faktainriktade kulturprogrammen i SVT:s huvudkanaler minskar något, eftersom tillkomsten av Kunskapskanalen och SVT24 samtidigt har lett till att kulturutbudet under tillståndsperioden har ökat kraftigt, med ca 10 timmar per vecka eller med 50 procent. Sveriges Televisions samlade programutbud inom kulturområdet är därför helt unikt i det svenska tv-landskapet.

Det sjunde public servicekravet *Demokratin* innebär att programföretaget har ett särskilt ansvar för den svenska demokratin och att detta ansvar skall avspeglas i programutbudet.

Nästan en fjärdedel av utbudet i SVT:s huvudkanaler består av samhällsorienterande program (ca 45 timmar/vecka). Nyhetssändningarna står för drygt 55 procent och samhällsprogrammen för knappt 45 procent.

Det samhällsorienterande utbudet har också en stark ställning i det kommersiella TV4 och är ungefär lika omfattande som genomsnittet för SVT1+2. Men för TV4:s del består det samhällsorienterade utbudet till mycket stor del av nyhetsprogram.

Samhällsutbudet omfattar, förutom nyheter, olika typer av samhällsprogram – debattprogram, magasinprogram, svenska och utländska dokumentärer

och granskande program. Under tillståndsperioden ökade samhällsutbudet i SVT1+2 sammantaget med ca 2½ timmar per vecka eller 6 procent, utbudet av samhällsprogram ökade mest med nästan 10 procent. De allmänna nyhets-sändningarna minskade något, medan kulturnyheter och de regionala nyhets-sändningarna ökade i omfattning.

Tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen har inneburit en mycket kraftig ökning av samhällsutbudet under tillståndsperioden. I SVT24 utgjorde nyheter och samhällsprogram ungefär en tredjedel av utbudet. I Kunskapskanalen bestod också ungefär en tredjedel av utbudet av samhällsprogram. Utöver detta uppgick SVT24:s sändningar på dagtid från riksdagen, konferenser och seminarier till i genomsnitt ca 22 timmar per vecka, vilket innebär att betydligt mer än hälften av SVT24:s programutbud under tillståndsperioden hade en samhällsinriktning.

Slutsatsen blir därför att Sveriges Television under tillståndsperioden i stor utsträckning uppfyller det sjunde public servicekravet *Demokratin*. Kravet uppfylls under tillståndsperioden dessutom i större utsträckning än under tidigare perioder. Det gäller både för utbudet i SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2, och för SVT:s samlade programutbud. Samhällsutbudet i Sveriges Television intar en särställning i det svenska tv-landskapet, och efter tillkomsten av Kunskapskanalen och SVT24 framstår också samhällsutbudet som helt unikt.

Det åttonde public servicekravet *Särskilda grupper* innebär att Sveriges Television har ett speciellt ansvar för tittargrupper med särskilda behov och att detta ansvar skall avspeglas i programutbudet. Det gäller barn och ungdomar, etniska och språkliga minoriteter samt funktionshindrade.

Barnprogram har traditionellt haft en stark ställning i Sveriges Television – under perioden 1998-2008 har det i SVT1+2 pendlat mellan 12 och 15 timmar per vecka. Tillkomsten av Barnkanalen (SVTB) har inte överraskande ändrat på det, men först under 2009. Under tillståndsperiodens första två år uppgick utbudet av barnprogram i SVT1+2 i genomsnitt till ca 13 timmar/vecka, men minskade kraftigt till knappt 3½ timmar per vecka under 2009. Men minskningen i SVT1+2 uppvägdes av att utbudet riktat till barn i Barnkanalen under 2009 uppgick till i genomsnitt 84 timmar/vecka. I SVT:s samlade programutbud har med andra ord barnprogrammets ställning under tillståndsperioden förstärkts mycket kraftigt.

I sändningstillståndet finns inte angivet hur stort utbudet av barn- och ungdomsprogram skall vara eller i vilka kanaler/programtjänster programmen skall sändas. Det ställs heller inga krav på hur stor andel som skall vara svenska program mer än att SVT skall ha en ”omfattande nyproduktion och egen produktion av program i olika genrer för barn och unga” (11§).

En stor del av utbudet för barn i SVT består av svenska skramprogram där det utifrån tv-kanalernas programtablåer inte är möjligt att urskilja enskilda programinslag. Det går därför inte att med den undersökningsteknik som här används fullt ut bestämma vad barnprogrammen innehåller.

Två trendmässiga förändringar kan dock urskiljas när det gäller barnprogrammen – och det gäller både för utbudet i SVT1+2 och Barnkanalen.

Utbudet av (fristående) tecknade serier har över tid ökat kraftigt (både i andelar och i programtid), och andelen svenska program har minskat. Tillkomsten av Barnkanalens omfattande utbud innebär dock sannolikt att det svenska barnutbudet i absolut programtid inte minskat lika markant. Däremot står det klart att Barnkanalens tillkomst har lett till att utbudet av nyheter och fakta för barn har ökat räknat i programtid, särskilt under 2009, då det i genomsnitt uppgick till ca 6 timmar per vecka. Det är nästan tre gånger så mycket som under tidigare år i SVT1+2.

Utbudet av program särskilt riktade till ungdomar har trendmässigt minskat i SVT:s huvudkanaler. Minskningen över tid är dock inte lika entydig när det SVTB:s utbud. Ungdomsutbudet ligger där på en förhållandevis stabil nivå, under tillståndsperioden i snitt ca 18 timmar per vecka. Faktaprogram särskilt riktat till ungdomar har också ökat över tid i SVTB – och har en större omfattning än tidigare år i SVT1+2, särskilt under 2009 då det uppgick till nästan 3 timmar per vecka.

Slutsatsen blir därför att Sveriges Television i stor utsträckning uppfyller de krav som gäller det utbud som särskilt är riktat till barn och ungdomar. Det förekommer alltså ett visst utbud av barn- och ungdomsprogram i SVT:s huvudkanaler, och tillkomsten av SVTB har inneburit att barn- och ungdomar fått tillgång till en ”egen” kanal som sänder från tidig morgon till tidig kväll. Huruvida det också innebär att barn och ungdomar erbjuds ”ett varierat utbud av program av hög kvalitet” (11§) kan däremot inte fullt ut bedömas (med de begränsningar som den använda undersökningstekniken har).

Program riktade till etniska minoritetsgrupper har trendmässigt minskat - under tillståndsperioden med nästan 20 procent. Det gäller dock inte nyhets-sändningar – som ökat i omfattning under de senaste åren och står för huvuddelen av de sändningar som riktar sig till olika minoritetsgrupper.

I SVT:s sändningstillstånd ställs i två fall kvantitativt formulerade krav. Det gäller programutbudets anpassning till funktionshindrades särskilda behov. Det första kravet (65 procent textning vid tillståndsperiodens slut) har uppfyllts under tillståndsperioden 2007-2009. Resultatet när det gäller det andra kravet, att ”SVT:s programverksamhet för döva skall ha minst samma omfattning och ambitionsnivå för sändningarna på teckenspråk som under den föregående tillståndsperioden” (13§) tyder på att det skett en viss minskning – teckentolkningen har minskat från ca 2 timmar/vecka (2004-2006) till ca 1 ¼ timmar/vecka (2007-2009). När det gäller programinslag som förekommer mycket sällan i tv-tablåerna (som här) är felmarginalen dock förhållandevis stor. ”Programverksamheten” måste därför i detta fall bedömas vara av ungefär samma omfattning som under föregående tillståndsperiod (som faktiskt endast omfattade ett år, 2006).

Även om det handlar om olika slags krav blir slutsatsen att Sveriges Television uppfyller det åttonde public servicekravet *Särskilda grupper*. Utbudet för barn och ungdomar har minskat kraftigt i SVT:s huvudkanaler, men tillkomsten av SVTB har ersatt och mångfaldigt ökat utbudet både för barn- och ungdomar. Och de särskilda krav som ställs i sändningstillståndet när det gäller funktionshindrade har uppfyllts (så långt det kan bedömas i denna

undersökning). Däremot har utbudet riktat till språkliga minoriteter trendmässigt minskat. Tillkomsten av SVT24 och Kunskapskanalen har i det avseendet inte inneburit någon förändring.

24 En samlad bedömning

24.1 Sveriges Television

Grundläggande för en television i allmänhetens tjänst är att den erbjuder ett programutbud som ”marknaden” inte förmår ge tv-publiken, eller som är underrepresenterat i de kommersiella tv-kanalerna.

Min bedömning är att Sveriges Television under den aktuella tillståndsperioden 2007-2009 i stor utsträckning uppfyller detta grundläggande krav. Efter tolv års systematiska studier av utbudet i ett stort antal svenska tv-kanaler framgår klart att Sveriges Television erbjuder sina tittare ett mycket omfattande programutbud som aldrig förekommer i några andra tv-kanaler, och ett stort utbud av program som mycket sällan finns representerade i de kommersiella tv-kanalernas programtablåer.

Under tillståndsperioden 2007-2009 har med andra ord Sveriges Television uppfyllt sin huvuduppgift att vara ett tydligt alternativ till de kommersiella tv-kanalerna. SVT har i stor utsträckning uppfyllt de åtta public servicekrav som med utgångspunkt ifrån programföretagets sändningstillstånd ställts upp som normer för en television i allmänhetens tjänst.

SVT:s två huvudkanaler SVT1 och SVT2 uppfyller under tillståndsperioden de krav som kan ställas på ett mångsidigt programutbud. Det gäller balansen mellan det informationsinriktade och det underhållningsinriktade programutbudet, det gäller den inhemska tv-produktionens ställning och mångfalden i det utländska utbudet, och det gäller bredden och variationen i programutbudet. Under tillståndsperioden uppfylls också i stor utsträckning de särskilda kvalitetskrav som ställts inom public serviceverksamhetens kärnområden. SVT:s huvudkanaler har ett omfattande och brett kulturutbud, och det svenska språket har en stark ställning inom alla programgenrer. Detsamma gäller det samhällsorienterade utbudet och nyhetsverksamheten, liksom det utbud som riktar sig till särskilda grupper av tittare.

Men granskningen av SVT:s huvudkanaler SVT1 och SVT2 visar också att vissa public servicekrav under tillståndsperioden uppfylls i mindre grad än under tidigare tillståndsperioder. Utbud riktat till ungdomar och minoritetsgrupper minskar trendmässigt, bredden och variationen i programutbudet har över tid minskat, och det svenska programutbudets ställning har långsiktigt försvagats.

Det kan diskuteras om ett särskilt utbud riktat till ”invandrare” och ”ungdomar” visar i vilken utsträckning de krav som ställs i sändningstillståndet kan anses vara uppfyllda. I dagens Sverige är det tveksamt att föra samman ”invandrare” i en ”målgrupp”, och att sätta etiketten ungdomsprogram är i många fall en garanti för att man inte når de unga tittare som man önskar.

I ett public serviceperspektiv är det mer bekymmersamt att den genre-mässiga mångfalden i SVT:s huvudkanaler trendmässigt minskar. Det gäller särskilt programvariationen. Bredden i programutbudet har med andra ord minskat samtidigt som det totala utbudet har ökat. Andelen svenska program minskar också trendmässigt, men minskningen har under tillståndsperioden avtagit, och inom vissa underhållningsgenrer har utbudet av svenska program ökat och ligger på ungefär samma nivå som i slutet av 1990-talet. Men huvudresultatet är trots allt att det svenska programutbudet fortfarande starkt dominerar i SVT1 och SVT2, och att det breda och varierande programutbudet fortfarande är det som på ett markant sätt särskiljer SVT:s huvudkanaler från de kommersiella tv-kanalerna.

Under tillståndsperioden har ”de två programtjänsterna” blivit ”äkta” public servicekanaler, eftersom de under större delen av perioden (2008-2009) uppfyllt det grundläggande kravet att vara tillgängliga för hela befolkningen. SVT24 och Barnkanalen/Kunskapskanalen skall därför också tas med i en bedömning av hur väl programföretaget Sveriges Television har uppfyllt de krav som ställs i sändningstillståndet.

Granskningen av de nytillkommande kanalerna har visat att de inte enbart mer än fördubblat SVT:s programutbud, utan de har också på egna meriter tillfört nya programgenrer som direktsända konferenser och seminarier, gett barnen en egen tv-kanal, ökat det informationsinriktade utbudet och det svenskproducerade programinnehållet, förbättrat möjligheterna att se program man missat, och allmänt sett breddat SVT:s utbud.

En tänkbar standpunkt är att de trendmässiga minskningar som under tillståndsperioden kunnat iakttas i SVT:s huvudkanaler kan anses vara uppvägda av utbudet i de nytillkommande programtjänsterna. Det är emellertid inte oproblemiskt att låta utbudet i SVT24 och Barnkanalen/Kunskapskanalen så att säga kompensera för eventuella public servicebrister i de båda huvudkanalerna. En ökad satsning på ett informationsinriktat utbud i ”nischkanalerna” kan i ett public serviceperspektiv knappast användas som motivering för en ökad satsning på underhållningsprogram i ”huvudkanalerna”. Min bedömning är dock att de nytillkommande programtjänsterna under tillståndsperioden påtagligt har förstärkt grundläggande public servicevärden i SVT:s samlade programutbud snarare än vägt upp eventuella brister i huvudkanalerna.

Public serviceverksamhet handlar som tidigare påtalats ytterst om att väga två olika, men legitima intressen mot varandra – samhällsintresset och publikintresset. Enligt min bedömning har Sveriges Television under tillståndsperioden 2007-2009 framgångsrikt lyckats med denna svåra balansakt.

24.2 UR

UR har ”till uppgift att bedriva programverksamhet inom utbildningsområdet i allmänhetens tjänst”. UR:s sändningstillstånd har samma uppläggning, löper över samma tidsperioder, och har i många avseenden samma formuleringar, som SVT:s sändningstillstånd. I sändningstillståndet för 2007-2009, ställs som en uppföljning av det krav som ställdes i föregående tillstånd, att ”UR skall även fortsättningsvis koncentrera sin programverksamhet till utbildningsområdet”.

Granskningen visar att UR i sitt programutbud i SVT1/SVT2 under tillståndsperioden varit koncentrerat till utbildningsområdet. Utbildningsväsendets samtliga nivåer finns representerade i programutbudet, utbudet har en ämnesmässig bredd och domineras av svenska program.

UR svarar också för Kunskapskanalen, och står för ungefär hälften av programutbudet. UR:s och SVT:s utbud i KK liknar varandra ämnesmässigt, men UR uppmärksammar naturvetenskap och teknik något mer. Tillkomsten av Kunskapskanalen har inte påverkat det programutbud som UR sänder i SVT:s kanaler och har enligt min mening på så sätt bidragit till att förstärka grundläggande public servicevärden.

Min bedömning är att UR under tillståndsperioden 2007-2009 väl har uppfyllt de krav som ställs i programföretagets sändningstillstånd.

